

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Pravoslavné chrámové stavby na území západních Čech

Orthodox Church buildings in the territory of West Bohemia

Vedoucí práce:

doc. ThDr. Gorazd Josef Vopatrný, Th.D.

Autor:

Alexandr Martinec

Praha 2013

Poděkování

Chtěl bych poděkovat především mému vedoucímu práce, doc. ThDr. Gorazdu Josefu Vopatrnému, Th.D. za čas a pečlivé připomínání. Dále bych rád poděkoval své rodině, které vděčím za podporu při psaní této bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Pravoslavné chrámové stavby na území západních Čech napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne

Alexandr Martinec

Anotace

Cílem práce bylo vytvořit ucelený přehled pravoslavných staveb v západních Čechách. V první části bakalářské práce jsou shrnuty obecné poznatky o historii, architektuře, slohu a vnitřním složení pravoslavných chrámů a schematizmu pravoslaví v České republice. Druhá část se zabývá konkrétními pravoslavnými chrámy v západních Čechách. U každé stavby je popsána historie získání objektů. Dále je popsána architektura chrámů, vnitřní vybavení a jejich současný stav.

Klíčová slova

Pravoslaví, západní Čechy, pravoslavné chrámy, architektura, pravoslavné stavby.

Annotation

The aim of this project was to create a coherent outline of orthodox buildings in Westbohemia. There is a summary of general knowledge of history, architecture, architecture styles and internal composition of orthodox churches and schematization of orthodoxy in Westbohemia in the first part. The second part deals with particular orthodox churches in Westbohemia. The history of acquiring buildings is described at each building. Furthermore, there is a description of architecture of churches, internal furnishings and their present state.

Key words

Orthodoxy, Westbohemia, orthodox churches, architecture, orthodox buildings.

Анотація

Метою праці було подання перегляду православних будов в західній Чехії. В першій частині описані загальні відомості про історію, архітектуру, стиль та внутрішню оздобу православних будов та схематизм чеського православ'я. Друга частина праці присвячена конкретним православним храмам у західній Чехії, зокрема, описано історію виникнення кожного храму, інтер'єр та сучасний стан.

Ключові слова

Православ'я, західна Чехія, православні храми, архітектура, православні будови.

Obsah

Obsah.....	6
Úvod.....	9
1 Pravoslavné chrámy.....	11
1.1 Původ chrámů	11
1.2 Architektura chrámů	12
1.3 Stavební sloh.....	13
1.4 Vnitřní složení	14
2 Pravoslavné stavby v západních Čechách	16
2.1 Schematismus	16
2.2 Plzeňský okružní protopresbyterát.....	17
2.3 Karlovarský okružní protopresbyterát.....	19
3 Chrám sv. Anny v Plzni.....	20
3.1 Původ a historie chrámu	21
3.2 Architektura chrámu	22
3.3 Interiér chrámu.....	23
3.4 Současnost chrámu.....	23
4 Chrám Nejsvětější Trojice v Rokycanech	25
4.1 Původ a historie chrámu	25
4.2 Architektura chrámu	28
4.3 Interiér chrámu.....	29
4.4 Současnost chrámu.....	31
5 Původ a historie pravoslavných staveb v Karlových Varech.....	32
6 Pravoslavná modlitebna v Karlových Varech.....	35
6.1 Historie a architektura	36
7 Chrám sv. Petra a Pavla v Karlových Varech.....	38
7.1 Původ a historie chrámu	39
7.2 Architektura chrámu	41
7.3 Interiér chrámu.....	42
7.4 Současnost chrámu.....	43
8 Chrám sv. Mikuláše na Doubské hoře.....	45
8.1 Původ a historie chrámu	46
8.2 Architektura a interiér chrámu.....	46

8.3 Současnost chrámu.....	47
9 Chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních	48
9.1 Původ a historie chrámu	48
9.2 Architektura chrámu	52
9.3 Interiér chrámu.....	54
9.4 Současnost chrámu.....	55
10 Chrám sv. Olgy ve Františkových Lázních.....	57
10.1 Původ a historie chrámu	58
10.2 Architektura chrámu.....	59
10.3 Interiér chrámu.....	59
10.4 Současnost chrámu.....	60
11 Závěr	61
Resumé	63
Summary.....	64
Резюме	65
Seznam pramenů a literatury	66
Seznam příloh	72
Přílohy	73

Seznam zkratek

cit.	citace
č.	číslo
č. j.	číslo jednací
čp.	číslo popisné
ČSÚ	Český statistický úřad
d. o.	duchovní otec
dopl.	doplněné
jer.	jerej
kap.	kapitola
m ²	čtvereční metr
mitr. prot.	mitroforní protojerej
ml.	mladší
n. m.	nad mořem
o.	otec, otce
obr.	obrázek
obr. příl.	obrazových příloh
prot.	protojerej
přeprac.	přepracované
resp.	respektive
s.	strana, strany, stran
st.	stavební
sv.	svatý, svatá, svatí
tj.	to je, to jest
vl. jm.	vlastní jméno, vlastním jménem
vyd.	vydán

Úvod

Při mém dotazu na pravoslaví v západních Čechách jsou respondenti jednoznačně toho názoru, že by měly existovat nějaké pravoslavné stavby, ale o konkrétních stavbách ve svém okolí nevědí. Devět z dvaceti pěti dotázaných si vzpomnělo jen na města Karlovy Vary a Mariánské Lázně, ale tyto chrámy spojují spíše s ruskou stavbou než s českým pravoslavím. Samotní věřící, kteří se hlásí k českému pravoslaví, neznají všechny pravoslavné stavby, kde se slouží pravidelné bohoslužby. V českém prostředí k otázce pravoslavných staveb v Plzeňském nebo Karlovarském kraji zatím nevzniklo mnoho ucelených publikací či článků. Pokud jsou nějaké informace, tak jsou zveřejňovány hlavně v různých nepravidelných pravoslavných publikacích nebo na soukromých stránkách na internetu.

Proto jsem si vybral téma absolventské práce Pravoslavné chrámové stavby na území západních Čech, kde bych rád podal úplný přehled pravoslavných staveb v západních Čechách. Po formální stránce je má práce rozdělena na dvě hlavní části: teoretickou a praktickou. Teoretická část práce je zaměřena na historický vývoj pravoslavných staveb a schematismus pravoslaví v České republice se zřetelem na Západočeský kraj. Teoretické poznatky aplikuji v praktické části, kde popisuji konkrétní stavby.

První kapitola Pravoslavné chrámy obsahuje stručnou historii původu pravoslavných staveb, jejich architekturu, stavební sloh a základní vnitřní složení staveb.

V druhé kapitole Pravoslavné stavby v západních Čechách v úvodu bylo třeba osvětlit stručný nástin dějin pravoslaví v Československu, resp. hierarchii struktury pravoslavné církve v Čechách. Další podkapitola je věnována schematismu a složení pravoslavné církve v Čechách. V dalších podkapitolách se věnuji Plzeňskému okružnímu protopresbyterátu a Karlovarskému okružnímu protopresbyterátu.

Následující část mé práce věnuji přímo konkrétním stavbám v západních Čechách, které vlastní, pronajímá nebo spravuje Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku. Vzhledem k rozsahu práce jsem si vybral pouze hlavní stavby v tomto regionu. Podkapitoly rozdělují na historickou, architektonické části a v každém závěru zveřejňuji aktuální stav popisované stavby.

Třetí kapitola je věnována chrámu sv. Anny v Plzni, čtvrtá chrámu Nejsvětější Trojice v Rokycanech. Pátou kapitolu věnuji historii pravoslavných staveb v Karlových Varech. V šesté kapitole popisuji stručně situaci a historii získání stavby pro pravoslavné účely v Karlových Varech. Sedmá kapitola je věnována chrámu sv. Petra a Pavla v Karlových Varech, osmá - kostelíku sv. Mikuláše na Doubské hoře, devátá chrámu sv. Vladimíra v Mariánských Lázních, desátá chrámu sv. Olgy ve Františkových Lázních. V závěru chci shrnout napsanou práci a přemýšlet o budoucnosti českých pravoslavných staveb v západních Čechách. S ohledem na studovaný obor Pravoslavná teologie – východoevropská studia se specializací ukrajinština, uvedu anotaci a resumé také v ukrajinském jazyce.

Cizojazyčné názvy jmen, měst, krajů aj. přepisuji foneticky s ohledem na nařízení vlády České republiky č. 100/2007 Sb. Jelikož chci co nejbliž přiblížit svou práci vysokoškolskému formátu, nemůžu zde používat obecné názvy zažité některými skupinami a překladateli, ale výhradně se budu držet odborného překladu a také doporučení Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR o používání cizojazyčných jmen, názvů měst, krajů a jiných reálií překladem přímo z originálu jazyka. Proto bych rád překládal názvy jako Kyjiv, Charkiv, Sankt-Petěrburg, Lviv podle těchto nařízení a doporučení.

1 Pravoslavné chrámy

Chrám je stavba, která se po vysvěcení stává svatým místem ke konání bohoslužeb.¹ V dřívějších dobách existoval starozákonní chrám v Jeruzalémě, kde se konaly obřady převážně se zápalnými oběťmi.^{2,3} Podle názoru některých učenců 12. stol. je chrám místem Boží přítomnosti, jiní v něm spatřovali pouze místo pro bohoslužby a podle Pavla Florenského⁴ je chrám cesta vzcházení nahoru. Chrám byl i místem modliteb a zpěvu žalmů, které i dnes pronáší církve novozákonní.⁵ Ježíš Kristus považoval chrám za dům svého Otce, učil v něm a pronesl zde prorocká slova: „Zbořte tento chrám, a ve třech dnech jej postavím“ (J 2,19). Podle apoštola Jana Ježíš Kristus mluvil o chrámu svého těla, které vstane třetího dne z mrtvých.

1.1 Původ chrámů

Budova, ve které se schází věřící a kde se slouží eucharistická⁶ liturgie, je především místem zasvěceným výhradně modlitbě. Chrám měl v různých dobách různá jména. Nazýval se kyriakon⁷ (čteno kýriaké) a odtud bylo odvozeno slovo církev, německé die Kirche či anglické church. Slovanské jazyky též používají pro označení pravoslavného chrámu pojem církev: bělorusky царква, ukrajinsky церква, srbsky црква, bulharsky църква, slovensky cerkev, polsky cerkiew atd. V románských jazycích se chrám nazýval eklésia⁸, tj. francouzsky

¹ STĚPANOVÁ, Ludmila a Zdeňka VYCHODILOVÁ. *Realie ruské pravoslavné církve*. 2., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 28.

² Hebrejský výraz pro zápalnou oběť je ola; hebrejsky קורבן, v překladu znamená oběť.

³ POKORNÝ, Petr a Urlich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 55.

⁴ Pavel Florenskij (1882 –1937), pravoslavný kněz, teolog, filozof, matematik; arménsko-ukrajinského původu z rodu Florynských.

⁵ AXMAN, Pavel. Chrám. *Pravoslavný kalendář: Cyrilometodějský pravoslavný kalendář na rok 1994*. 1993, s. 99.

⁶ Eucharistie, řecky ευχαριστία, v překladu znamená děkovat, vzniklo od řeckého εὐχαρίστειν; přijímání, svátostné tělo a svátostná krev Ježíše Krista. Další označení eucharistie: „svaté dary“ nebo „večeře Páně“.

⁷ Kyriakon, řecky κυριακή (οικία), v překladu znamená dům Páně.

⁸ Eklésia, řecky εκκλησία, v překladu znamená shromáždění.

l'église, španělsky liglesia. Prostorné chrámy se nazývaly baziliky a chrámy postavené na hřbitovech nebo na hrobech mučedníků martyria.⁹

1.2 Architektura chrámů

Architektura pravoslavných staveb má své kořeny v byzantské architektuře. Za doby vlády sv.¹⁰ Konstantina¹¹ vzniká architektonický styl s charakteristickým znakem – jednotné použití materiálu (cihla, malta, kámen). Kromě zední architektury se objevuje nový prvek tambur¹². Později byzantský sloh ovlivňuje vývoj architektur v Bulharsku, Srbsku, Ukrajině a v Turecku. Původně se jako stavební materiál pro stavbu chrámu používalo dřevo, zejména ve východní Evropě. V 10. století, kdy kníže Volodymyr Veliký přijal křesťanství, do Kyjivské Rusi proniká jiný způsob staveb. V roce 1037¹³ je postaven mnohokupolový chrám sv. Sofie v Kyjevě, ale od byzantských staveb se liší především půdorysem a zklenutím s 13 kupolemi. Dnes po přestavbě má devět lodí a deset apsid. Na Balkáně je architektura staveb ovlivněna byzantskými, románskými a islámskými prvky. Charakteristické jsou kupolovité chrámy s protáhlou centrální dispozicí a četnými monastýry.

Podle pravoslavné tradice je půdorys chrámu v podobě obdélníka, kruhu nebo kříže. Nejstarší tvar je podlouhlý obdélník, který symbolizuje loď s věřícími plovoucí do přístavu věčné blaženosti řízenou Ježíšem Kristem v rozbouřeném moři. Kruhový půdorys znamená, že církev Kristova trvá věčně. Zvláštním typem stavby s okrouhlým tvarem chrámu byly rotundy. Podoba kříže chrámu nám připomíná obdélník světa a že kříž je základem víry.¹⁴

⁹ MIRKOVIČ, Lazar. *Pravoslávna Liturgika I*. Košice: Rektorát Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, 1994, s. 78–79.

¹⁰ Svatý, svatá, svatí, zkratka sv.

¹¹ Sv. Konstantin, známý též jako Konstantin Veliký, řecký Φλάβιος Βαλέριος Κωνσταντίνος (272–337), římský císař, vládce říše římské.

¹² Tambur je válcový mezičlánek vložený mezi kupoli a zdivo.

¹³ Podle novgorodského letopisu datace vzniku ukrajinského soboru Sofijivského je rok 1017. Historik Nadie Nikitenko datuje vznik stavby 1011 a vysvěcení chrámu 1018.

¹⁴ MIRKOVIČ, Lazar. *Pravoslávna Liturgika I*. Košice: Rektorát Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, 1994, s. 80.

Vchod do chrámu bývá na západní straně a podle pravidel čelní strana stavby musí být obrácena k východu. Ten, kdo je účastník bohoslužeb, má se dívat k východu, aby si připomínal, že očekává milost a posvěcení od Pána Ježíše Krista, světlo světa, které vychází z východu.¹⁵ Podle svatých otců je starozákonní hora Sion předobrazem vyvýšeného místa, na kterém bývá postaven chrám. Také Tertullianus¹⁶ v polemice *Adversus Valentinianos* (třetí kapitola) hovoří o vyvýšeném místě.¹⁷ V apologetickém spisu Tertulliána *Obrana křesťanů* se výslovně dočítáme o chrámech, které jsou obrácené k východu.¹⁸ Všechny chrámy jsou zakončeny kupolí nebo věží, na nichž je postaven kříž, který znamená spásu. Původně měl chrám jednu kupoli, která připomíná věřícím nebe.¹⁹ Někteří badatelé se domnívají, že v 16. století jsou v oblibě pravoslavné stavby s více kupolemi (tři, pět, sedm, devět nebo třináct).²⁰ Někteří se dokonce domnívají, že začátek 11. století je příkladem pro pravoslavné stavby s více kupolemi, protože vycházejí ze záznamu starodávných letopisu. Jedna kupole znamená Pána Ježíše Krista – jedinou hlavu církve. Tři kupole připomínají svatou Trojici, pět Pána Ježíše Krista se čtyřmi evangelisty, sedm svaté tajiny a sedm ekumenických koncilů, devět – devět hodnotí andělů – a třináct kupolí symbolizuje Pána Ježíše Krista s dvanácti apoštoly.²¹

1.3 Stavební sloh

Podle vnějšího provedení chrámové stavby rozeznáváme stavební sloh starokřesťanský,

¹⁵ ALEŠ, Bohumír. *Pravoslavná liturgika*. Praha: Pravoslavná cyrilometodějská bohoslovecká škola v Praze, 1990, s. 7.

¹⁶ Tertullianus, latinsky Quintus Septimius Florens Tertullianus (kolem 160 – kolem 220), nejvýznamnější raně křesťanský spisovatel, teolog, autor 40. traktátu (dodnes se zachovalo 31).

¹⁷ TERTULLIANUS, Quintus Septimus. *Adversus Valentinianos* [online], [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: <http://www.unifr.ch/bkv/kapitel1899-2.htm>.

¹⁸ TERTULLIANUS, Quintus Septimus. *Apologetikum (Apologeticum)* [online], [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: <http://www.unifr.ch/bkv/kapitel92-15.htm>.

¹⁹ ALEŠ, Bohumír. *Pravoslavná liturgika*. Praha: Pravoslavná cyrilometodějská bohoslovecká škola v Praze, 1990, s. 7.

²⁰ STĚPANOVÁ, Ludmila a Zdeňka VYCHODILOVÁ. *Reálie ruské pravoslavné církve*. 2., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, s. 28.

²¹ *Pravoslávny katechizmus*. 3. vyd. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2001, s. 157.

byzantský, románský, gotický a sloh renesanční. Spojením slohu byzantského a románského si Srbové, Bulhaři a Ukrajinci vytvořili vlastní slohy.²² Gotický sloh se v pravoslaví většinou neužívá.

1.4 Vnitřní složení

Každý pravoslavný chrám má tři hlavní části: předsíň, chrámovou loď a oltář.

Obr. č. 1: Vnitřní schéma chrámu

Zdroj: <http://www.svetatrojicakuti.com/images/Orthodox-Church-interior.jpg>

²² MIRKOVIČ, Lazar. *Pravoslávna liturgika I*. Košice: Rektorát Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, 1994, s. 82.

Podle pravoslavné tradice je předsíní chrámu nejzápadnější část stavby, která je oddělena od chrámu stěnou. V dřívějších dobách se zde zdržovali věřící, kteří se připravovali ke křtu (katechumenové), nebo kající se lidé (kajícníci). Byla zde křtitelnice a prostor sloužil také pro konzumaci pokrmů. Do tohoto prostoru mohli vstupovat i židé, pohani a kacíři. Nejvýchodnější částí chrámu je oltář, místo, kde se vykonávají svaté tajiny. Uprostřed je svatý prestol²³, na němž se vykonává svatá eucharistie. V prostřední části chrámové stavby naproti oltáře se na vyvýšeném místě nachází ambon²⁴, vyvýšené pódium s dvěma nebo třemi stupínky, na kterém je pult pro liturgické čtení. Zde bylo místo pro císaře nebo biskupa. Toto místo, na kterém byli i zpěváci, pěvecký sbor a nižší klérus (duchovenstvo), se nazývá solea²⁵. Dnes po stranách soleje stávají zpěváci a vedle nich se staví korouhve²⁶. Oltář je od chrámové lodi oddělen ikonostasem²⁷. Ikonostas má královské a dvojí diakonské dveře. Uprostřed ikonostasu jsou největší dvoukřídlové dveře nazývané svaté nebo královské dveře a po stranách jsou užší dveře nazývané severní a jižní.²⁸ Uprostřed chrámové lodě, nahoře na stropě, visí chorós²⁹, tj. velký svícen s mnoha svíčkami. Chorós symbolizuje nebe a zapaluje se v slavnostní momenty bohoslužby.

²³ Prestol, řecky Αγία Τράπεζα, je čtyřhranný stůl v oltářním prostoru, na němž se slouží eucharistická liturgie, pokryt rouchy.

²⁴ Ambon neboli kazatelna, řecky ἄμβων, v překladu znamená vyvýšenina, vzniklo od slova ἀναβαίνο, což znamená vyvyšovat, vystupovat; výběžek ze soleje před královskými dveřmi.

²⁵ Solea nebo solej, z řeckého σόλιον, v překladu znamená rovné místo, zem, podlaha, vzniklo od výrazu solum; stupňovité vyvýšené místo, vystupující z oltáře do chrámové lodi, zakončené před svatými dveřmi ambonem.

²⁶ Korouhev, turkický (z mongolštiny) orungo, v překladu znamená znak, znamení; ikona na hedvábné látce visící na tyči jako prapor. Korouhev se používá k církevním průvodům.

²⁷ Ikonostas, řecky εἰκονοστάσι(-ον), z řeckého εἰκόνα, v překladu znamená obraz a στάσις – pozice, umístění; přehrada s mnoha ikonami, oddělující oltář od chrámové lodi.

²⁸ MIRKOVIČ, Lazar. *Pravoslávna liturgika I*. Košice: Rektorát Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, 1994, s. 88–89.

²⁹ Chorós nebo panikadilo, řecky χορός (πολι κανδελα), v překladu znamená tanec; hlavní stropní lustr v chrámu s mnoha svícemi, bývá někdy bohatě zdoben.

2 Pravoslavné stavby v západních Čechách

1. ledna 1993 vznikají dva samostatné a svéprávné státy, Česká republika a Slovenská republika. Pravoslavná církev v Československu na tuto situaci reagovala sněmovním usnesením³⁰, které mění název církve na Pravoslavnou církev v českých zemích a na Slovensku.³¹ V čele církve stál do dubna 2013 vladyka Kryštof³² (vl. jm.³³ Radim Pulec, nar. 1953), arcibiskup pražský a metropolita českých zemí a Slovenska. 12. dubna roku 2013 na všechny své funkce dobrovolně rezignoval, jak vysloveně uvedl, z důvodu zachování pokoje a míru v církvi. Téhož dne svolaný Posvátný synod Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku určil dočasným metropolitním správcem nejstaršího z biskupů, olomoucko-brněnského arcibiskupa Simeona³⁴. 18. dubna 2013 byl zvolen dočasný správce pražské eparchie archimandrita Marek Krupica³⁵. Ke dni odevzdání mé bakalářské práce nebyl zvolen nový správce pražské eparchie (arcibiskup pražský) ani nová hlava Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku (metropolita českých zemí a Slovenska).

2.1 Schematismus

Pravoslavná církev v českých zemích je představována dvěma eparchiemi, Pražskou a Olomoucko-brněnskou. V čele těchto eparchií stojí eparchiální rady a správy vedou eparchiální úřady. Eparchie jsou rozděleny na protopresbyteráty, církevní obce (farnosti), které mají své rady. Pravoslavné chrámové stavby v západních Čechách náleží k pražské eparchii. Pražská eparchie je rozdělena na šest okružních protopresbyterátů a má pět registrovaných monastýrů. Podle schematismu Pravoslavné církve v českých zemích

³⁰ O změně názvu rozhodl sněm pravoslavné církve, který se konal v Prešově 11. a 12. prosince 1992.

³¹ MAREK, Pavel a Martin LUPČO. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860–1992*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2012, s. 388.

³² Kryštof byl 4. pražský arcibiskup a 5. metropolita českých zemí a Slovenska.

³³ Vlastní jméno, vlastním jménem, zkrátka vl. jm.

³⁴ Simeon, vl. jm. Radivoje Jakovljevič, srbsky Радивоје Јаковљевић (nar. 1926), arcibiskup olomoucko-brněnský.

³⁵ Martin Marek Krupica (nar. 1965), archimandrita, duchovní správce pravoslavné církevní obce v Litoměřicích.

a na Slovensku je v západních Čechách 19 pravoslavných církevních obcí. Ale podle mého terénního zjištění v dnešní době existuje pouze 18 pravoslavných církevních obcí v západních Čechách. Toto číslo potvrzuje i Ministerstvo kultury České republiky v Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností. Celkem je v České republice registrováno 96 pravoslavných církevních obcí.

2.2 Plzeňský okružní protopresbyterát

V čele Plzeňského okružního protopresbyterátu je mitr. prot.³⁶ Jan Polanský. Plzeňský okružní protopresbyterát je rozdělen na plzeňský presbyterát a tachovský presbyterát. V plzeňském presbyterátu jsou tyto církevní obce: Horšovský Týn, Klatovy, Plzeň, Příbram, Rokycany. V tachovském presbyterátu jsou církevní obce: Lesná, Tachov, Milíře, Halže.

Duchovním správcem pravoslavné církevní obce v Horšovském Týně je prot.³⁷ Vladimír Martinec. Podle městské pravoslavné kroniky v Horšovském Týně č. j. 156/90 pravoslavná církevní obec vznikla v roce 1947, kdy došlo k přistěhování volyňských Čechů, kteří se usídlili zejména v Horšovském Týně. Další osídlení bylo v těchto obcích: Nová Ves, Doubrava, Buková, Mezholezy, Polžice, Srby, Meclov, Otov, Poběžovice, Bělá nad Radbuzou, Železná, Vidice, Třemešné, Stará Huť, Mašovice, Mutěšín, Smolov, Miřkovice, Semošice, Ohnišťovice, Hostouň, Bezděkov, Mělnice, Březí Běhařov, Chřebřany. V roce 1947 bylo registrováno 550 věřících. Dnešní stav (rok 2013) je 110 registrovaných věřících. Od 1. ledna 1994 pravoslavná církevní obec v Horšovském Týně vlastní kapli sv. Mikuláše. Filiální obce jsou Polžice (kaple sv. Petra a Pavla) a Domažlice (chrám U Svatých). Podle ČSÚ³⁸ se k českému pravoslaví hlásí 97 obyvatel v Domažlicích a 37 obyvatel v Horšovském Týně.

³⁶ Mitroforní protojerej, zkratka mitr. prot. před jménem je označení pro kněžský titul; vyznamenaný protojerej, má právo nosit mitru (pokrývku hlavy).

³⁷ Protojerej, řecky πρωτοιερέας (starořecky πρωτοιερεύς), zkratka prot. před jménem, je označení pro kněžský titul.

³⁸ Český statistický úřad, zkratka ČSÚ.

Duchovním správcem pravoslavné církevní obce v Klatovech je prot. Oleg Machněv. Tato pravoslavná církevní obec vznikla 5. května roku 2008. Dnes jsou bohoslužby v místním hřbitovním kostele sv. Mikuláše. Podle ČSÚ se k českému pravoslaví hlásí 76 obyvatel tohoto města.

V Plzni do 50. let dvacátého století existovaly prostory pro pravoslavné bohoslužebné úkony. V roce 1945 se o modlitební dům staral arcibiskup Ioann Lavriněnko, představený chrámu sv. Vladimíra v Mariánských Lázních a Františkových Lázní.³⁹ Dnes je duchovním správcem této obce mitr. prot. Jan Polanský. Kromě bohoslužeb v chrámě sv. Anny v Plzni pravoslavná církevní obec v Plzni také zajišťuje bohoslužby v Kejšovcích⁴⁰ ve chrámu sv. Martina, tj. ve své filiálce jednou měsíčně nebo dle potřeb věřících. Podle ČSÚ se k českému pravoslaví hlásí 801 obyvatel Plzně. Podrobněji se pravoslavným chrámem v Plzni zabývám v kap.⁴¹ č. 3.

V tachovském presbyterátu jsou následující pravoslavné stavby: chrám sv. Mikuláše v Lesně, chrám sv. Marie Magdaleny v Tachově, chrám sv. Petra a Pavla v Milířích a chrám Narození Jána Křtitele v Halžích. Pravoslavná církevní obec v Milířích je 1. farnost s filiálními obcemi Obora (kaple Narození Přesvaté Bohorodice) a Branka (kaple Zesnutí Přesvaté Bohorodice). Pravoslavná církevní obec v Halžích je 2. farnost s filiálními obcemi Ctiboř a Horní Výšina. Duchovním správcem první a druhé farnosti je mitr. prot. Eugen Bakoš. Podle občasníku Pravoslavné Tachovsko pravoslavná církevní obec vznikla po roce 1947, kdy po odsunu německého obyvatelstva z českého pohraničí bylo nutné dosídlit vylidněné území. Rozhodnutím vlády tyto oblasti osidlovali lidé ze západní Ukrajiny a Čechy z Volyně. Byla vytvořena pravoslavná církevní obec ve Stříbře a v Lesné. V 80. letech 20. století byla obec ve Stříbře zrušena. V roce 1996 vzniká filiální obec v Milířích. Prvním duchovním správcem filiální obce byl o.⁴² Josef Hauzar, který koupil pro potřeby duchovní správy a pro duchovního byt v Tachově. 22. května roku 2000 vzniká nová církevní obec v Tachově.

³⁹ ВОЛОКТИНА, Татьяна. *Власть и церковь в Восточной Европе. 1944–1953: документы российских архивов*. Москва: РОССПЭН, 2009, s. 223.

⁴⁰ Kejšovce je vesnice a část obce Krsy v okrese Plzeň-sever; nachází se 2,5 km na sever od Krsů.

⁴¹ Kapitola, zkratka kap.

⁴² Otec, otce, zkratka o. před jménem, je uctivé oslovení duchovní osoby, obvykle kněze.

V letech 1999 a 2002 byl duchovním správcem o. Vladimír Kulakov. 6. prosince 2010 vzniká Pravoslavná církevní obec v Halžích.

2.3 Karlovarský okružní protopresbyterát

V čele Karlovarského okružního protopresbyterátu je mitr. prot. ThDr. Jan Křivka. Jeho devět farností je rozděleno na presbyterát (děkanát) karlovarský a chebský. V karlovarském presbyterátu jsou tyto církevní obce: Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Oloví a Teplá u Toužimi. Jak jsem uvedl v podkapitole 2.1 Schematismus, v Ostrově není pravoslavná církevní obec a je jen filiálka administrována z monastýru sv. Václava a Ludmily. V tomto protopresbyterátu a konkrétně v pravoslavné církevní obci v Karlových Varech působí také Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice⁴³. V chebském presbyterátu jsou církevní obce Aš, Františkovy Lázně, Cheb, Rovní a Sokolov.

V karlovarském presbyterátu jsou následující pravoslavné stavby: chrám sv. Petra a Pavla v Karlových Varech, chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních a kaple Zesnutí přesvaté Bohorodice na kopečku v Teplé u Toužimi. V chebském presbyterátu jsou chrám sv. Cyrila a Metoděje v Aši, chrám sv. Olgy ve Františkových Lázních a chrám Nejsvětější Trojice v Sokolově.

⁴³ Ruská pravoslavná církev je druhá (první je Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku) pravoslavná církev na území České republiky zaregistrovaná Ministerstvem kultury České republiky v roce 2007. Podle Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností Ministerstva kultury České republiky je oficiální název této církve Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice.

3 Chrám sv. Anny v Plzni

Nedaleko náměstí Republiky, v Bezručově ulici čp.⁴⁴ 463 (č. 14), stojí nepříliš nápadný barokní kostel s bílou omítkou. Místní obyvatelé si ho spojují především s bývalými klášterními budovami dominikánek, které využívá Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. Na první pohled upoutá umístění kostela v nároží ulic Bezručovy a Bedřicha Smetany.

Obr. č. 2: Chrám sv. Anny v Plzni

Zdroj: vlastní foto

⁴⁴ Číslo popisné, zkratka čp.

3.1 Původ a historie chrámu

Jakub Auguston⁴⁵ ml.⁴⁶ postavil chrám sv. Anny v roce 1735. Tento kostel v severovýchodním nároží byl součástí rozsáhlého klášterního komplexu obdélného nádvoří.⁴⁷

O založení kláštera dominikánek se zasloužil Václav Ignác Vratislav z Mitrovic, který iniciativu svých dětí Eleonory Magdalény Terezie a Rosalie Maxmiliány získat císařské povolení na výstavbu podporoval i finančními prostředky. Podle jiného zdroje je Eleonora Magdaléna Terezie jméno císařovny, která dala souhlas ke stavbě.⁴⁸ Donační listinu hrabě z Mitrovic vydal 9. července 1709 a 20. srpna 1711 byla ve Vídni schválena žádost o založení konventu v Plzni. Kateřina Vratislavová z Mitrovic⁴⁹ 14. listopadu 1711 zakoupila pozemky pěti shořelých domů u Litické brány. Stavební práce započaly 22. února 1712 a základní kámen byl položen 20. dubna 1712. Téhož roku do Plzně přichází ze Starého Města pražského čtyřčlenná komunita dominikánek a bydlí zatím v soukromém domě. Slavnostní uvedení řeholnic do nové budovy proběhlo 20. srpna 1714. Architekt Jakub Auguston ml. dokončil definitivně klášterní komplex v roce 1735. Slavnostní vysvěcení chrámu sv. Anny bylo 20. listopadu 1735.⁵⁰

Po 70 letech své existence byla komunita dominikánek v rámci reformy Josefa II. zrušena. Roku 1783 kupuje město Plzeň „za téměř dvanáct tisíc zlatých“⁵¹ tento klášter s kostelem, kde následující rok zřizuje hlavní školu s gymnáziem. Po úpravě jižního křídla zde bylo od roku 1804 zřízeno filozofické studium zvané též jako plzeňské Klementinum. V roce 1856 byla

⁴⁵ Jakub Auguston ml. (1668–1735) významný plzeňský barokní architekt a stavitel, pocházel z Itálie a je pohřben v chrámě sv. Anny.

⁴⁶ Ml. je zkratka pro mladší.

⁴⁷ FOLTÝN, Dušan a Pavel VLČEK. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, s. 431.

⁴⁸ SUCHÁ, Milada. *Plzeňské Klementinum: Historie jedné budovy*. In: *Minulost Plzně a Plzeňska III*. Plzeň: 1960, s. 150, 153.

⁴⁹ Kateřina Vratislavová z Mitrovic, původním jménem Rozálie Františka, dcera Václava Hynka, hraběte Vratislava z Mitrovic.

⁵⁰ FOLTÝN, Dušan a Pavel VLČEK. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, s. 430–431.

⁵¹ POLANSKÝ, Jan. Kostel sv. Anny v Plzni. *Hlas Pravoslavi: časopis Pravoslavné církve v českých zemích*. 1997, LIII, č. 10, s. 307.

uspořádána sbírka na opravu chrámu sv. Anny. Další opravy byly v letech 1885 a 1914.⁵² Po rozpadu rakousko-uherské monarchie v roce 1918 kostel sloužil Církvi československé husitské, pak katolíkům a od roku 1952 byl přidělen pravoslavné církvi v Československu.⁵³

3.2 Architektura chrámu

Jak již bylo řečeno v předchozí podkapitole, autorem projektu chrámu sv. Anny se stal český architekt Jakub Auguston ml. Chrám s dvouvěžovým průčelím je první zcela barokní stavba v Plzni.

Kostelní průčelí je obráceno k severu a presbyterium k jihu, což není typická orientace pro církevní architekturu. Podélný kostel má obdélný půdorys se třemi jednotkami. K hlavnímu prostoru, který má tvar obdélníka, z jižní strany přiléhá presbytář a ze severu vstupní prostor, včetně kruchty. Při stěnách je vidět okosené pilíře, které oddělují tyto části. Placková klenba dosedá na pilíře v presbytáři a v prostoru kruchty. Hlavní prostor, který je obklopen věžemi, kryje mohutná placková klenba. Jeho střední zvlněná část je ozdobena po stranách oblomenými pilastry na vysokém soklu. I ve spodní části věžních rizalitů⁵⁴ je stejný pilastrový řád.⁵⁵ Okna zde mají kruhový otvor. Obdélníková okénka jsou u věžního rizalitu. Nad konzolami jsou vrchní rozměrná obdélná okna. Prostřední okno zdobí trojlaločný záklenek. Boční fasáda končí kladím a je tu trojúhelníkové vystoupení korunní římsy.⁵⁶

Při pohledu na chrám vynikají dvě nárožní věže. Uprostřed stěn věží jsou prolomená malá okénka. Prostřední okénka s probranými rohy jsou obdélníkového tvaru a při pohledu výš jsou horní okna se zploštělými okraji kruhového tvaru. Mezi věžemi severní vnější stěny chrámu je umístěna socha sv. Anny vyučující Pannu Marii. Pod sochou je vidět obdélné okno, které

⁵² Tamtéž, s. 431.

⁵³ PAICHL, Přemysl. *Průvodce Plzeň* [online], [cit. 2012-10-04]. Dostupné z: <http://www.paichl.cz/paichl/knihy/Pruvodce.htm>.

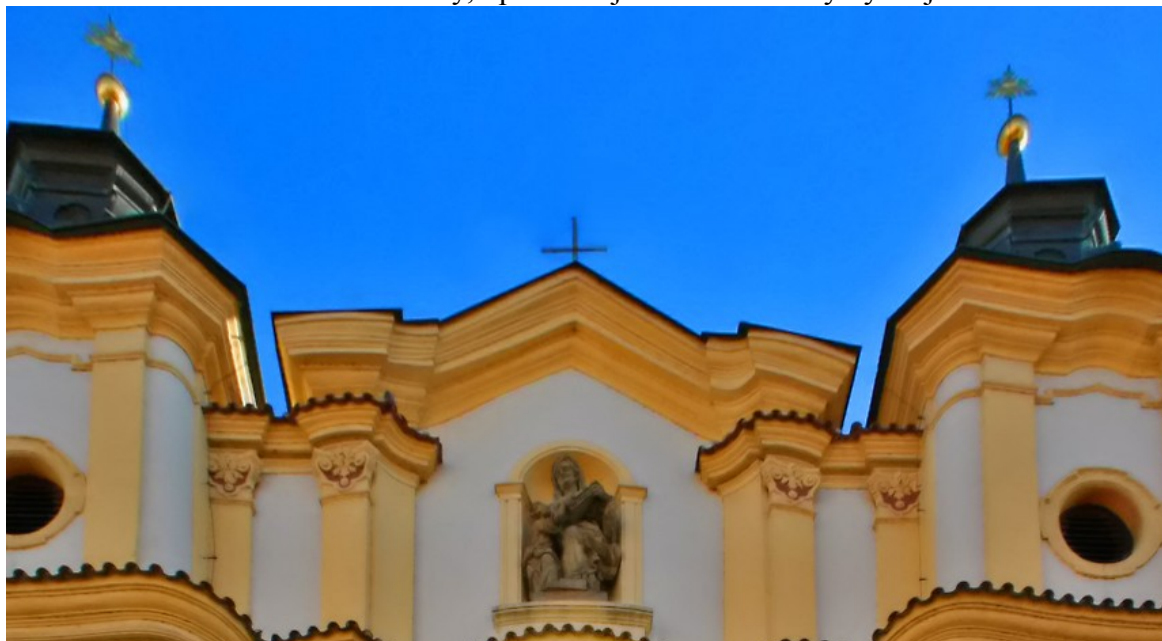
⁵⁴ Rizalit je označení pro část stavby, která vystupuje za hlavní linii fasády od základů až po střechu.

⁵⁵ NAŇKOVÁ, Věra. Barokní architektura v západních Čechách: Památce Jitky Pavlíkové. *Umění*. Praha, 1980, roč. 28, č. 1, s. 34.

⁵⁶ FOLTÝN, Dušan a Pavel VLČEK. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, s. 432.

tvarem a dekorem je shodné se středním oknem východní fasády. Věže jsou zastřešeny cibulovými báními.

Obr. č. 3: Věže ze severní strany, uprostřed je socha sv. Anny vyučující Pannu Marii

Zdroj: vlastní foto

3.3 Interiér chrámu

V 18. století bylo zakoupeno jednotné zařízení chrámu. Autor je neznámý. Při prohlídce chrámu vidíme tři boční oltáře, které jsou zasvěcené Panně Marii, katolickým svatým Aloisovi a Dominikovi. Nad hlavním oltářem, který je zasvěcen sv. Anně, je vyobrazena apoteóza sv. Kateřiny Sienské. Další katolické oltáře v chrámu jsou zasvěcené katolickým sv. Janu Nepomuckému a Caterině de' Ricci. Po roce 1952 interiér chrámu zdobí pravoslavný ikonostas. Neméně cenné nepravoslavné atributy chrámu jsou kostelní varhany, kazatelna, intarzované lavice a fresková výzdoba, která zobrazuje řád dominikánek.

3.4 Současnost chrámu

31. července 1944 byl chrám sv. Anny znovu vysvěcen. V roce 1952 byl chrám sv. Anny předán místním pravoslavným. V letech 1993–1994 dochází k celkové rekonstrukci chrámu,

kterou zaplatilo město Plzeň. Řemeslné a restaurátorské práce provedla místní firma SPOP – Obnova památek spol. s r. o.⁵⁷ Podle výpisu z katastru nemovitostí vlastnické právo k parcele č. 311 o výměře 388 m², kde stojí chrám sv. Anny, patří statutárnímu městu Plzeň.

Obr. č. 4: Ikonostas

Zdroj: vlastní foto

V současné době je představeným chrámu mitr. prot. Jan Polanský. Pravidelné bohoslužby se konají vždy v sobotu v 18 hodin a v neděli v půl desáté ráno. Stálými návštěvníky chrámu sv. Anny kromě Ukrajinců, kteří tvoří většinu při bohoslužbách, jsou i Slováci, Moldavani a Češi.

⁵⁷ POLANSKÝ, Jan. Kostel sv. Anny v Plzni. *Hlas Pravoslavi: Časopis Pravoslavné církve v českých zemích*. 1997, LIII, č. 10, s. 307.

4 Chrám Nejsvětější Trojice v Rokycanech

V městském parku v Rokycanech západně od Masarykova náměstí, na křižovatce ulic Třebízského, Jiráskova a Plzeňská, stojí goticko-renesanční kostel s bílou omítkou. Hned po vstupu do parku U Plzeňské brány, od hlavního nádraží asi 200 metrů severozápadně, vede cesta přímo k chrámu. Chrám je v zimě vidět již od brány, po zbytek roku je skryt korunami stromů. Chrám sv. Trojice nebo Svatotrojický chrám, to jsou všechno jen další různé názvy pro jednu stavbu.

Obr. č. 5: Chrám Nejsvětější Trojice v Rokycanech

Zdroj: <http://static.panoramio.com/photos/original/65438515.jpg>

4.1 Původ a historie chrámu

V roce 1609 byl položen rokycanskými novoutrakvisty základní kámen ke stavbě chrámu. Stavba chrámu trvala šest let a v roce 1615 byl chrám Nejsvětější Trojice již postaven. V roce

1624 byl chrám převzat římskokatolickou církví.⁵⁸ V majetku této církve zůstává až do roku 2003. Datace postavení chrámu je sporná. Podle nápisu „Letha Panie 1615“, který je vytesán na hraně přistavěné kaple sv. Rozálie, se přikláním k názoru badatele Karla Hofmana, který datuje vznik chrámu do roku 1615.⁵⁹ Zpráva z roku 1872 mluví o dělnících, kteří při opravě chrámu našli na jeho štítu letopočet 1596.⁶⁰ Iniciátorem stavby chrámu byl Matyáš Zídek Srnovec z Varvažova⁶¹. O něm mluví výše zmíněný nápis na mense v kapli sv. Rozálie. Další zmínka o Matyáši Z. Srnovci z Varvažova je na skle v okně nad dveřmi chrámu, kde je zobrazen erb s nadpisem „· MAT · Z · SRNO · Z WARWAZÓWA ·“.

Původní oltář pocházel z roku 1669. V době reforem Josefa II. chrám nebyl zrušen, protože po požáru roku 1784 zůstal jako jediný nepoškozený. V Rokycanech se v důsledku tohoto požáru přestalo pohřbívat u městských hřbitovních kostelů. V roce 1784 se proto chrám Nejsvětější Trojice stává hřbitovním kostelem. Koncem 18. století dochází k úpravě goticko-renesanční stavby. Do chrámu byly přistavěny kaple sv. Rozálie, sakristie⁶² a modlitebna.⁶³ Podle městské kroniky další oprava proběhla roku 1802. Opravu financoval částkou 400 zlatých osecký duchovní František Engelthaler. Jiný zdroj uvádí, že po obnově zřícené klenby interiérů a mobiliáře 13. června 1801 byl kostel znovu vysvěcen děkanem Künstlerem.⁶⁴ Nová podoba kostelu byla provedena v střídém slohu a navazuje na původní jednoduchou kostelní renesanci.

Za nynější podobu chrámu Nejsvětější Trojice vděčíme přestavbě z roku 1872. 1. dubna 1872 byla zahájena na žádost děkana Josefa Kaspera⁶⁵ velká oprava.⁶⁶ Klenba presbytáře byla

⁵⁸ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Rokycanském*. Praha: Archaeologická kommisie při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900, s. 114.

⁵⁹ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy. IV. Rokycany: Městská knihovna*, 1998, s. 3–4.

⁶⁰ *Kronika města, II. 1836–1907*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, f. 75.

⁶¹ Matyáš Zídek Srnovec z Varvažova (kolem 1560–1636), primátor Rokycan, vlivný purkmistr a stoupenec protestantismu.

⁶² Sakristie, častěji řeznice je boční přilehlá místnost k oltáři pro přechovávání bohoslužebných rouch a potřeb.

⁶³ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3: P–Š*. Praha: Academia, 1980, s. 232–233.

⁶⁴ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy. IV. Rokycany: Městská knihovna*, 1998, s. 5.

⁶⁵ Josef Kasper (1817–1886), rokycanský kaplan, děkan a první okresní starosta.

⁶⁶ *Kronika města, III. 1907–1918*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, f. 67.

podtažena gotickými žebry z pálené hlíny. Věž byla zvýšena o tři metry a opatřena krovem a zinkovou krytinou. Byl postaven nový gotický oltář.⁶⁷ Novogotická inspirace je patrná v presbytáři.⁶⁸ Chrám byl roku 1872 také nově omítnut zvnějšku i uvnitř.⁶⁹ V roce 1883 lékárník Ferdinand Kubert za 471 zlatých koupil barevná okna, která daroval chrámu.⁷⁰

V roce 1905 jsou zaznamenány další úpravy chrámu. Vnitřní stěny byly obloženy glazovanými šamotovými dlaždicemi a ve zdi byla prolomena dvě okna. Malíř J. Bechr podle návrhu Josefa Škorpila vymaloval celý interiér chrámu. Celkové náklady na opravu dosáhly výše 1 274,40 koruny.⁷¹ V roce 1931 Ministerstvo zdravotnictví Československé republiky zakázalo pohřbívat u chrámu Nejsvětější Trojice. Zákaz byl vyhlášen 2. května 1931.⁷² Úplně byl hřbitov zrušen až v roce 1967. V letech 1918–1938 se zde bohoslužby konaly jen třikrát do roka. Paradoxně po roce 1948 za vlády prezidenta Československé republiky Klementa Gottwalda⁷³ se začaly v chrámě konat pravidelné nedělní večerní bohoslužby.⁷⁴ Od roku 1964 je chrám zařazen mezi státem chráněné památkové objekty. V letech 1970–1974 město Rokycany zajišťuje opravu střechy, žlabů, okapových rour, vnějších omítek a krovu a výměnu krytiny střechy chrámové věže. Podle záznamů z plenárních zasedání Městského národního výboru celkem město do oprav investovalo 253 000 Kčs. V rámci transformace hřbitova na park byly v roce 1979 ještě vyasfaltovány chodníčky.

V 70. a 80. letech se o chrám stará děkan Jaromír Rýzner. V roce 1980 získává chrám druhý zvon a od března 1980 je zde každou neděli sloužena večerní mše. Rýzner kromě oprav lavic, nového vymalování interiéru, pořízení nových dvojitých oken, varhan, obětního stolu

⁶⁷ PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Rokycanském*. Praha: Archaeologická kommisie při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900, s. 114.

⁶⁸ PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém. Řada první. Díl IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, s. 246.

⁶⁹ *Kronika města, III. 1907–1918*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, f. 67.

⁷⁰ Tamtéž, f. 67.

⁷¹ Tamtéž, f. 15.

⁷² *Kronika města, IV. 1919–1937*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, f. 126.

⁷³ Klement Gottwald (1896–1953), 4. prezident Československé republiky.

⁷⁴ HOFMAN, Karel. *Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech*. Rokycany: Karel Hofman, 1991, s. 23.

a ambonu provedl také v chrámě elektroinstalaci a elektrifikoval nový zvon na věži.⁷⁵ V letech 1995–1999 proběhla první etapa generální rekonstrukce chrámu. Zahajovací práce pohltily 540 000 Kč. Tuto částku vyčlenilo Ministerstvo kultury České republiky spolu s městským úřadem, okresním úřadem a farním úřadem.⁷⁶ 13. července 2001 vzniká v Rokycanech pravoslavná církevní obec. Téhož roku kostel Nejsvětější Trojice pronajímá nově vzniklá pravoslavná obec. V roce 2002 je zahájena druhá etapa rekonstrukce. Byl opraven interiér, stropy i vnější zdi chrámu. V roce 2003 byl chrám bezplatně darován církví římskokatolickou Pravoslavné církvi v českých zemích a na Slovensku. V letech 1996–2003 celkem stát České republiky investoval do oprav chrámu 815 000 Kč a církev římskokatolická přispěla 340 000 Kč. Podle jiného pramene ale náklady na opravu střechy přesáhly 4 miliony korun a investice církve římskokatolické činila 320 000 Kč.⁷⁷ V městské kronice je napsáno, že první svatou liturgii sloužil 9. února 2003 o. David Dudáš.⁷⁸ 17. června 2003 vysvětila chrám Jeho Blaženost Kryštof za asistence prot. Jana Polanského z Plzně, prot. Vladimíra Martince z Horšovského Týna, jer.⁷⁹ Zorana Drenovace z Kolína a představeného chrámu o. Davida Dudáše. Po rekonstrukci 10. července roku 2012 byl otevřen první městský park v Rokycanech. Dominantou městského parku s fontánou se stal chrám Nejsvětější Trojice.

4.2 Architektura chrámu

Chrám Nejsvětější Trojice v Rokycanech je příkladem renesanční architektury. V jihozápadním rohu ční štíhlá věž s šestibokou jehlanovitou střechou. Věž je zakončena křížem. Zdi chrámu jsou vybaveny novogotickými opěráky. Jednolodní chrám s šestibokým uzavřeným presbytářem je orientován směrem k východu. K presbytáři na kratších stranách lodi přiléhají masivní etážové štíty. Západní štít má renesanční štukové motivy slepých arkád. Arkády jsou ve čtyřech úrovních pod sebou. Jednotlivé úrovně odděluje horizontální římsa. Tvar štítu nám připomíná trojúhelník. V západním štítu je přízemní kaple sv. Rozálie.

⁷⁵ HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy. IV.* Rokycany: Městská knihovna, 1998, s. 6.

⁷⁶ *Rokycanský deník*, 13. ledna 1997, 6 (11), s. 9. ISSN 1210-9223.

⁷⁷ DUDAŠ, David. Pravoslavný chrám Přesvaté Trojice v Rokycanech. *Hlas Pravoslavi*. 2004, LIX, č. 1–2, s. 16.

⁷⁸ *Kronika města, XXIII. 2003–2004*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, s. 44.

⁷⁹ Jerej, řecký Ἱερεὺς, zkratka jer. před jménem je označení pro kněžský titul.

Nad kaplí je kulaté okno. Východní štít je bez motivu slepých arkád a je završen trojúhelníkovým nástavcem. Pod plochým nástavcem je oválné okno. Podle místních pamětníků jsou renesanční štíty původní a z roku 1600. Od roku 1947 má chrám nový zvon, který posvětil pražský katolický arcibiskup Beran⁸⁰.⁸¹ Chrám má dva boční vchody se sedlovou střechou.

Chrám je 25 metrů dlouhý, v nejširším místě měří 9,7 metru a výška dosahuje 7,5 metru.⁸²

4.3 Interiér chrámu

Po přestavbě v roce 1872 pod vedením akademického malíře Friedricha Wachsmanna z Prahy získal chrám novou tvář v slohu puristické novogotiky. Obraz Nejsvětější Trojice namaloval na skle Jan Zachariáš Quast⁸³ a postranní katolické obrazy svatých Václava, Víta, Jana Evangelisty a Panny Marie vytvořil František Čermák.

Po roce 2003 postupně chrám začali plnit předměty pravoslavné provenience. Za zmínku stojí uvést modrý ikonostas, řeckou křtitelnicí a lustr. Křišťálový lustr byl původně umístěný v pražském chrámu Zesnutí Přesvaté Bohorodice. V roce 2004 došlo k demontáži původního oltáře a místo varhan, které byly z kůru přestěhovány do katolického arcibiskupství v Plzni, stojí kaple zasvěcena sv. Gorazdovi II.⁸⁴ Do interiéru byl instalován i prestol přenesený z pražského katedrálního chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Chrám vymalován bleděmodrou barvou a na stropě presbytáře jsou vyobrazeny zlaté hvězdy. V září 2004 do kostela pořízena ikona svatého Gorazda. Od roku 2008 zdobí chrám zlacený ikonostas, který vytvořil rumunský ikonopisec Dumitru Suhan. Na výzdobě ikonostasu se podíleli bukurešťští

⁸⁰ Josef kardinál Beran (1888–1969) katolický duchovní a teolog, 33. arcibiskup pražský (1946–1969).

⁸¹ HOFMAN, Karel. Pravoslavné zvony. *Rokycansko*. 1991, č. 51–52.

⁸² PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Rokycanském*. Praha: Archaeologická kommisie při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900, s. 114.

⁸³ Jan Zachariáš Quast (1814–1891) český malíř a miniaturista.

⁸⁴ *Kronika města, XXIII. 2003–2004*. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, s. 44.

restaurátoři chrámů a umělci. 27. září 2008 vysvětila ikonostas Jeho Blaženost Kryštof.⁸⁵ Královské dveře ikonostasu zdobí ikony Zvěstování přesvaté Bohorodice, Spasitele a sv. Trojice.

Obr. č. 6: Modrý ikonostas (2003)

Zdroj: vlastní foto

Obrázek č. 7: Zlatý ikonostas (2012)

Zdroj: vlastní foto

⁸⁵ *Kronika města, XXVII. 2008. Rokycany: Státní okresní archiv Rokycany, s. 37.*

Po levé straně od královských vrat vidíme ikonu Přesvaté Bohorodice s Ježíškem a ikonu sv. Jana Křtitele. Tyto hlavní ikony byly vytvořeny a darovány ukrajinskou ikonopiskou Larysou Nobilisovou⁸⁶. Bezprostředně za prestolem stojí zaprestolní velký kříž, který zakoupila pro chrám katolická charita⁸⁷ z Ostravy.⁸⁸

4.4 Současnost chrámu

Duchovním správcem chrámu Nejsvětější Trojice je prot. David Dudáš. Podle výpisu z katastru nemovitostí vlastnické právo chrámu Nejsvětější Trojice, který leží na parcele st.⁸⁹ 377 o výměře 337 m², ulice čp. 377, patří Pravoslavné církevní obci v Rokycanech.

Bohoslužby se konají vždy v neděli a o svátcích od 10.30 hodin. Pravidelné bohoslužby navštěvují zejména Ukrajinci. Na bohoslužby docházejí i několik občanů Slovenské republiky, kteří v okolí Rokycan pracují. Občané České republiky bohoslužby v chrámě navštěvují zřídka.

⁸⁶ Larysa Nobilisová (nar. 1963), akademická malířka působící v Kolíně, pochází z Chersonu (Ukrajina).

⁸⁷ Podle stanov platných ode dne 21. dubna 2008 charita má název Diecézní charita ostravsko-opavská.

⁸⁸ DUDAŠ, David. Pravoslavný chrám Přesvaté Trojice v Rokycanech. *Hlas Pravoslavi*. 2004, LIX, č. 1–2, s. 17.

⁸⁹ St. je zkratka pro stavební.

5 Původ a historie pravoslavných staveb v Karlových Varech

Pravoslavné stavby v Karlových Varech mají zde již 146letou⁹⁰ tradici. Přítomnost bohatých hostů různých státních příslušností a různého náboženského vyznání vedlo k úvahám o postavení pravoslavného chrámu. Nejen pro lázeňské hosty, ale i pro místní obyvatele bylo nutné zajistit duchovní péči, proto kromě kostela anglikánského, evangelického, židovské synagogy byl postaven i kostel pravoslavný.

Když se obyvatelé Ruského impéria (existence 1721–1917⁹¹) dozvěděli o léčivých vlastnostech karlovarských pramenů, začali jezdit do Karlových Varů, a to již na začátku 18. století. V roce 1705 jedním z prvních návštěvníků z Východu, který zavítal do města z léčebných důvodů, byl kníže Boris Ivanovič Kurakin⁹². Tento návštěvník byl učen a natolik městem a věrohodností léčivých pramenů, že musel připravit příjezd Petra Alexejeviče⁹³ na léčení do Karlových Varů, protože byl státním představitelem a zástupcem moskevského carství v Londýně, Hannoveru a v Haagu⁹⁴. Ale nejprve navštívil lázně carevič Alexej Petrovič. Teprve když zpráva o kráse a léčivosti tohoto města kolovala po celém carském dvoře, rok poté v letech 1711–1712 navštěvuje město celkem dvakrát car Petr Alexejevič. Léčil se zde a při té příležitosti prý vyslovil myšlenku založit v Karlových Varech pravoslavný kostel. Bohužel car zůstal jen u myšlenky.

Téměř všechna nejrozšířenější vyznání měla ve městě své fungující chrámy, jen pravoslavná církev zde nekonala bohoslužby pro své věřící. Na konci 50. let 19. století byly zaznamenány skutečné snahy ze strany hostů o otevření pravoslavného chrámu, avšak bez úspěchu. Hostů z Východu ve Varech s rozvojem dopravy a s čerstvě rozvinutou železniční infrastrukturou na území Rakouského císařství neustále přibývalo. Například v lázeňské sezóně v roce 1861

⁹⁰ V roce 1867 byla v Karlových Varech vysvěcena první pravoslavná stavba.

⁹¹ ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Lidové noviny, 1996, s. 236, 543.

⁹² Boris Ivanovič Kurakin (1676–1727), rusky Борис Иванович Куракин, první stálý velvyslanec v zahraničí, jeden z nejbližších spolupracovníků cara Petra Alexejeviče.

⁹³ Petr Alexejevič, známý též jako Petr I. Veliký (1672–1725).

⁹⁴ Státním zástupcem byl v letech 1708 až 1712.

zde bylo více než 1 000 návštěvníků z Ruského impéria, ale oproti tomu v roce 1825 to bylo jen 167⁹⁵ návštěvníků.

29. června 1862, v den svátku sv. apoštolů Petra a Pavla, byla zahájena dobročinná sbírka na vybudování chrámu z iniciativy Alexandra Ivanoviče Košeljova.⁹⁶ Jiné zdroje uvádí jméno hraběte A. I. Musin-Puškina jako iniciátora a zakladatele výboru pro stavbu pravoslavného kostela. Patronkou sbírky pro stavbu pravoslavného kostela se stala velkokněžna Jelena Pavlovna⁹⁷. Přispěvatelé se zapisovali do zvláštní knihy. Velkokněžna Jelena Pavlovna jako první poskytla peníze na stavbu, proto je v knize zapsána jako první. Sbírkou finančně podporovali pravoslavní lázeňští hosté. Stavbu finančně podporovaly mnohé významné rody, zejména Romanovci.

Jménem ruské společnosti se hrabě Andrej Petrovič Šuvalov, hrabě Alexej Ivanovič Musin-Puškin, Alexandr Ivanovič Košeljov, kníže Semjon Michajlovič Voroncov, hrabě Matvej Jurjevič Viljjegorskij a Petr Alexandrovič Dubovickij⁹⁸ obrátili na rakousko-uherskou vládu s prosbou o povolení stavby prvního pravoslavného chrámu na území říše. Povolení ke stavbě jim bylo uděleno. Ještě v roce 1862 městská rada v Karlových Varech nabídla pro stavbu pravoslavného chrámu bezplatně pozemek v ulici Petra Velikého na Zámeckém vrchu, dříve zvaném Zámeckém vrchu Schlossberg. Architekt a akademik Dmitrij V. Uchtomskij⁹⁹ sestavil projekt, ale stavba pro nedostatek finančních prostředků nebyla zahájena.¹⁰⁰ Od roku 1876

⁹⁵ FRANIECK, F. J.: *Liste der angekommenen Kur- und Badegäste in königlich Stadt Kaiser — Karlsbad im Jahre 1825*. Karlsbad: F. J. Franieck, 1825.

⁹⁶ Семья России: Автономная некоммерческая организация. *Святые женщины России: сестрам милосердия посвящается* [online], [cit. 2013-01-06]. Dostupné z: <http://semyarossii.ru/konkurs-qsemya-osnova-gosudarstva/qii-konkurs-2012/luchshie-raboty-v-avtorskoj-redakczii/item/421-421-святые-женщины-россии-сестрам-милосердия-посвящается.html>.

⁹⁷ Jelena Pavlovna, vl. jm. Friederike Charlotte Marie von Württemberg (1806–1873).

⁹⁸ Výčet jmen rusky: граф Андрей Петрович Шувалов, граф Алексей Иванович Мусин-Пушкин, Александр Иванович Кошелёв, князь Семён Михайлович Воронцов, граф Матвей Юрьевич Вильегорский и Пётр Александрович Дубовицкий.

⁹⁹ Dmitrij Vasiljjevič Uchtomskij (1719–1774), rusky Дмитрий Васильевич Ухтомский, architekt, kníže, potomek Rurika.

¹⁰⁰ Карловы Вары. *Православная церковь: О Православной церкви в Карловых Варах* [online], [cit. 2013-01-06]. Dostupné z: <http://vary.ru/about/church>.

na tomto místě stojí anglikánský kostel sv. Lukáše v pseudogotickém stylu, který byl slavnostně vysvěcen 24. června 1877. Dnes je kostel uzavřen a čeká na svou rekonstrukci.

Do konce roku 1862 se podařilo vybrat asi 4 000 rublů. Pravoslavná společnost koupila dům, v němž bylo možné postavit domovní chrám. 27. března 1863 metropolita novgorodský, sankt-petěrburgský a Finsky Isidor požehnal sbírat příspěvky během roku.

30. dubna 1863 byl zřízen prozatímní chrám v Bohemia hale hotelu Pupp. Prozatímní místnost byla vysvěcena prot. Vasilijem Mironovičem Vojtkovskim, který zde začal provádět bohoslužby. Modlitebna byla zasvěcena svatým apoštolům Petru a Pavlovi a bohoslužby se konaly jen v období hlavní lázeňské sezóny, protože jen tehdy bylo v Karlových Varech nejvíce návštěvníků. Po skončení lázeňské sezóny se provizorní chrám vždy rozebral. Peníze ze sbírky nestačily na výstavbu nového chrámu, byly proto použity na přestavbu patrové budovy v Mariánskolázeňské ulici na domovní chrám.

Během velkých oslav dvoustého výročí narození Petra Alexejeviče v roce 1872 byla opět uspořádána sbírka na podporu výstavby chrámu. Ale potřebné finance na stavbu byly získány především díky opakované sbírce iniciované karlovarskými lékaři a pravoslavným knězem Nikolajem N. Pisarevským mezi srbskou a ruskou lázeňskou klientelou a šlechtou.

6 Pravoslavná modlitebna v Karlových Varech

V roce 1867 zakoupila pravoslavná společnost budovu za 14 686 zlatých. Dům s původní karlovarskou modlitebnou pro lázeňské hosty pravoslavného vyznání byl postaven v roce 1867 za areálem bývalého městského pivovaru nedaleko evangelického kostela sv. Petra a Pavla v dnešní Mariánskolázeňské ulici, dříve Brauhaugasse, v jižní části města Karlovy Vary. Budovu vystavěl karlovarský stavitel Gustav Hein podle plánů sankt-petěrburgského architekta Julia Maybluma.

Obr. č. 8: Modlitebna v Karlových Varech

Zdroj: <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/karlovy-vary-pravoslavna-modlitebna>

Slavnostní vysvěcení modlitebny poté proběhlo dne 6. června 1867. Modlitebnu vysvětil opět prot. Vasilij Vojtkovskij, ve které začal sloužit již pravidelné bohoslužby.¹⁰¹ Bohoslužby navštěvovali vedle Rusů i pravoslavní Ukrajinci, Srbové, Rumuni, Řekové, Bulhaři a ukrajinští uniaté¹⁰² z Halyčyny¹⁰³ a z Maďarska. Od roku 1972 byla polovina všech příjmů chrámu určena na výstavbu chrámu nového.

6.1 Historie a architektura

Patrová budova v Mariánskolázeňské ulici se vyznačovala architektonickým pětiosým uličním průčelím zdobeným obdélnými, polokruhově zakončenými okny, profilovaným ústupkovým portálem v ose. Nad středovým oknem patra býval prolomen profilovaný výklenek s ikonou. Prostor pro věřící byl umístěn v prvním patře kostela.¹⁰⁴

Již na konci druhé poloviny 19. století se Karlovy Vary staly světoznámým lázeňským městem, a proto zde přibývalo zahraničních hostů. Po Němcích a Rakušanech nejpočetnější skupinu lázeňských návštěvníků tvořili hosti z Ruského impéria. Prostory modlitebny již nemohly dostačovat, proto potřeba chrámu se jevila velmi naléhavou. Někdy před rokem 1895 proto byla budova stržena a modlitebna nahrazena novým pravoslavným kostelem sv. Petra a Pavla, vystavěným v letech 1893–1898 na Zámeckém vrchu. Na místě zbořené

¹⁰¹ GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad: (Prag 1933)*. München: Oldenbourg, 1996, s. 58. Handbuch der sudetendeutschen Kulturgeschichte.

¹⁰² Pojem uniaté je všeobecné označení pro katolíky východního obřadu, převážně z Ukrajiny, kteří v rámci záchrany ukrajinského pravoslaví přistoupili na brestlitevskou unii. Tato církev uznává pravoslavnou dogmatiku, liturgii slouží církevněslovansky a dnes je chápána jako východní katolická církev byzantské tradice. Řeckokatolická církev v jižní Itálii nemusela uzavírat unii, jelikož nikdy neroztrhla církevní jednotu s Římem. Proto není správné označovat všechny řeckokatolické církve za uniáty.

¹⁰³ Halyčyna, polsky Galicija a ukrajinský Галичина, je historický název centrálně evropských zemí, které dnes jsou rozdělené mezi Polskou a Ukrajinskou republikou. Do území Galicie, resp. Halyčyny patří Lvivska, Ivano-Frankivska, Ternopilska (kromě jižní části, která patří do Volyně), oblasti Ukrajiny a také jihovýchodní vojvodství dnešního Polska.

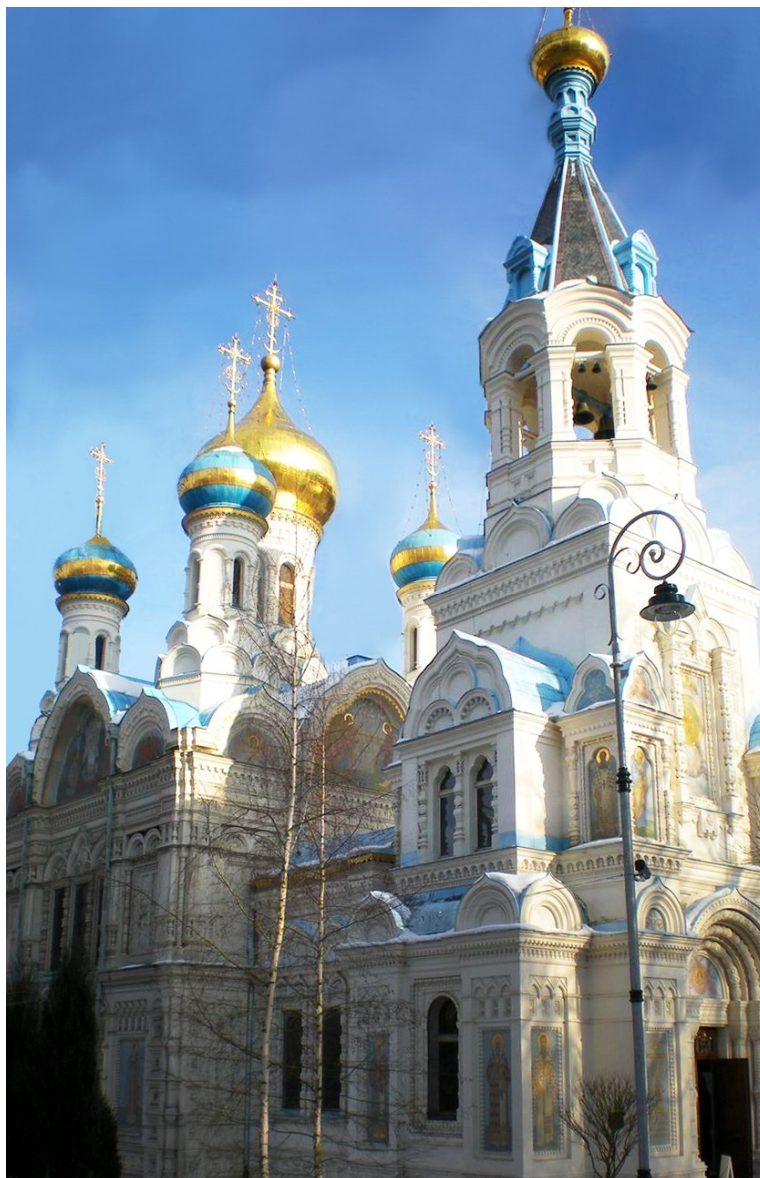
¹⁰⁴ GRINS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad*. Praha: 1933, s. 58.

budovy byl poté vystavěn lázeňský dům Washington, dnešní Coburg (dříve známý jako lázeňský dům Horník ve Volgogradské ulici).

7 Chrám sv. Petra a Pavla v Karlových Varech

Někteří odborníci tento pravoslavný chrám na území České republiky nazývají jedním z nejkrásnějších mimo území východní Evropy.

Obr. č. 9: Chrám sv. Petra a Pavla v Karlových Varech

Zdroj: vlastní foto

7.1 Původ a historie chrámu

Duchovní správce neoficiální ruské farnosti v Praze prot. Nikolaj P. Apraksin¹⁰⁵ začal jednat s místní vládou o zakoupení pozemku na postavení chrámu a byl úspěšný.¹⁰⁶ Velkou zásluhu na uskutečnění stavby měl také církevní starosta domovního chrámu Alexandr Aggejevič Abaza¹⁰⁷. Díky částce, kterou se podařilo vybrat do roku 1893, mohly být položeny základy a započata stavba podle přepracovaného projektu Gustava Wiedermanna z Františkových Lázní. Pravoslavné chrámy sv. Olgy ve Františkových Lázních a sv. Vladimíra v Mariánských Lázních byly také projektovány architektem Gustavem Wiedemannem, a to bezplatně. Stavbu budoucího chrámu sv. Petra a Pavla v Karlových Varech Gustav Wiedermann též projektoval bezplatně. Některé prameny tvrdí, že Gustav Wiedermann vycházel při stavbě chrámu z původních plánů Dmitrije V. Uchtomského a stavba v Karlových Varech se nemůže podobat předchozím výtvorům v Mariánských a Františkových Lázních. Jiné se přiklání spíše k názoru, že karlovarský chrám je typickou ukázkou Wiedermannova stylu a rozvinutím jeho předchozích staveb z Mariánských a Františkových Lázní.¹⁰⁸

Základní kámen ke stavbě nového pravoslavného chrámu sv. Petra a Pavla byl položen 29. června roku 1893 v tehdy vznikající výstavní vilové čtvrti Westend ve svažitém terénu mezi dnešními ulicemi Sadová a Krále Jiřího na západním okraji města Karlsbad (dnešní území Karlových Varů) a nahradil tak již nevyhovující původní pravoslavnou domovní modlitebnu v Mariánskolázeňské ulici. Základní kámen vysvětil metropolita sanktpetěrburgský a ladožský Palladij. V roce 1897 byla hotova stavba. Chrám byl vysvěcen

¹⁰⁵ Nikolaj P. Apraksin (1847–1907), rusky Николай П. Апраксин, první duchovní správce kostela sv. Petra a Pavla v Karlových Varech v letech 1897 až 1901.

¹⁰⁶ MAREK, Pavel a Martin LUPČO. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860–1992*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2012, s. 26.

¹⁰⁷ Aleksandr Aggejevič Abaza (1821–1895), rusky Александр Аггеевич Абаз, státní, kulturní, občanský a politický aktivista liberálního směru Ruského impéria; prosazoval transformaci říše na konstituční monarchii.

¹⁰⁸ ZEMAN, Lubomír. *Karlovarský Westend: vilová architektura v Karlových Varech = Das Karlsbader Westend = The Westend of Karlsbad = Karlovarskij Vestend*. Karlovy Vary: Karlovarské muzeum, 1998, s. 57.

28. května 1897 mitr. prot. Alexandrem Alexejevičem Lebeděvem¹⁰⁹. Nový chrám byl vysvěcen na počest svatých apoštolů Petra a Pavla a prvním duchovním správcem se stal Nikolaj P. Apraksin. V roce 1901 spravování převzal Apraksinův nástupce prot. Nikolaj Ryžkov, který v roce 1903 pokryl za peníze z nové sbírky návštěvníků a pacientů mědí čtyři malé chrámové kupole a nechal zřídit pod chrámem knihovnu s čítárnou. Duchovním správcem byl prot. Nikolaj Ryžkov do roku 1904. Za jeho působení došlo k největšímu rozkvětu chrámu. Během první a druhé světové války byl pravoslavný chrám v Karlových Varech uzavřen. Po skončení válek byla vždy bohoslužebná činnost obnovena, ale jen v lázeňské sezóně.

V roce 1946 byl jmenován nový duchovní správce prot. Alexij Vitvickij, který spravoval pravoslavný karlovarský chrám až do roku 1973. V roce 1951, kdy pravoslavná církev v Československu získala autokefalitu od moskevského patriarchátu, byl chrám sv. Petra a Pavla převeden do majetku této samostatné církve. V roce 1977 požádala Jeho Blaženost Dorotej¹¹⁰ vedení ruské pravoslavné církve o pomoc s obsazením farností v Karlových Varech.¹¹¹ Ruská pravoslavná církev žádosti vyhověla a v roce 1978 určila správcem chrámu sv. Petra a Pavla igumena¹¹² Vladimíra¹¹³. Od roku 1979 bylo na žádost Jeho Blaženosti Doroteje na území Čech otevřeno zastupitelství Ruské pravoslavné církve se sídlem v Karlových Varech.¹¹⁴ 1. dubna 1979 bylo při chrámu slavnostně otevřeno zastupitelství Ruské pravoslavné církve. Duchovní správce igumen Vladimír, který v roce 1978 vystřídal svého předchůdce prot. Jana Křivku, byl povýšen na hodnost archimandrity.

¹⁰⁹ Alexandr Alexejevič Lebeděv (1833–1897), rusky Александр Алексеевич Лебедев, první duchovní správce pražské a karlovarské církve, pak duchovní správce Kazaňské katedrály v Sankt-Petěrburgu.

¹¹⁰ Dorotej, vl. jm. Dmytro Fylyp (1913–1999), ukrajinsky Дмитро Филип, byl 3. pražský arcibiskup a 3. metropolita pražský a celého Československa (od 1993 metropolita českých zemí a Slovenska).

¹¹¹ MAREK, Pavel a Martin LUPČO. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860–1992*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2012, s. 344.

¹¹² Igumen, řecky ἡγούμενος, v překladu znamená vedoucí; představený mužského monastýru, opat.

¹¹³ Vladimír, vl. jm. Vasile Ikim (nar. 1940).

¹¹⁴ MAREK, Pavel a Martin LUPČO. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860–1992*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2012, s. 345.

7.2 Architektura chrámu

Stavební práce na výstavbě kostela podle plánů architekta Gustava Wiedermanna z Františkových Lázní probíhaly v letech 1893–1898. Samotný projekt vytvořil ještě akademik Konstantin A. Uchtomskij¹¹⁵ a Gustav Wiedermann ho přepracoval a zrealizoval.

Pravoslavný chrám byl postaven v neoruském stylu podle vzoru byzantských sakrálních staveb, moskevských a jaroslavských chrámů ze 17. století.¹¹⁶ Neoruský styl je označení pro pozdější fázi rozvoje ruského stylu po roce 1870, kde byl kladen důraz zejména na množství detailů (kokošníky, římsy, okenní rámy), označovaný též jako pseudoruský styl, který zahrnuje byzantsko-ruský styl a neoruský styl.¹¹⁷ Vývojová stadia stavby je možno zhlédnout na zadní části kostela. Stavba se postupně prodlužuje směrem k Sadové ulici. Jelikož stavba měla být postavena na hornatém a nerovném místě, bylo architektem vystavěno dvojramenné schodiště v zadní části. Původně byl zamýšlen vstup do kostela ze dvou stran – zepředu a ze zadní části, kde je již zmiňované schodiště. Dnes je tento zadní vchod uzavřen a nepoužívá se.

Chrám je 41 metrů dlouhý, včetně zvonice (zvonice je vysoká 40 metrů), a 14 metrů široký a měří 21 metrů. Základem stavby je půdorys ve tvaru řeckého kříže s převyšujícími postranními apsidami v jeho kvadratickém středu a s půlkruhovým závěrem. Nad křížením ramen kříže je umístěna kupole s lucernou a soustava pěti vížek s pozlacenými cibulovitými kopulemi. Pět kopulí, které zakončují chrám, představuje Ježíše Krista se čtyřmi evangelisty. Na každé kopuli je osmiramenný pravoslavný kříž končící čtyřmi lany ve střeše bání. Vnější stěny kostela doplňuje bohatá ornamentální sochařská a figurální malířská výzdoba. Nad vchodem do chrámu je v kruhu obraz Krista, nad kterým se tyčí vysoká průčelní věž přecházející v otevřenou osmihrannou zvonici. Ze zvonice se ozývají údery osmi zvonů.

¹¹⁵ Konstantin Andrejevič Uchtomskij (?–1879), ruský Константин Андреевич Ухтомский, architekt, akademik.

¹¹⁶ GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad: (Prag 1933)*. München: Oldenbourg, 1996, s. 58. Handbuch der sudetendeutschen Kulturgeschichte. ISBN 3-486-56170-7.

¹¹⁷ KRASNY, Piotr. *Architektura cerkiewna na ziemiach ruskich Rzeczypospolitej: 1596–1914*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas“, 2003, s. 333, 370.

Po obou stranách vchodu jsou nástěnné malby osmiramenného kříže. Na průčelí chrámu je z jedné strany svatý apoštol Pavel a z druhé strany svatý apoštol Petr. Zdobné sloupy lemují vchod uzavřený umělecky kovanými železnými vraty.

7.3 Interiér chrámu

Interiér chrámu s velkou kopulí má řadu oken. Celkem vitráží, resp.¹¹⁸ oken s barevnými skly v chrámu je dvacet jedna. Vitráže chrámu byly zhotoveny v Innsbrucku z peněz Ukrajinců a volyňských Čechů.¹¹⁹ V oltáři ve středním okně na barevném skle je vyobrazen Spasitel, sv. Jan Zlatoústý, Basil Veliký, jako ve dvou oknech apsidy. V dalších oknech po stranách chrámu jsou zobrazeni čeští světci kníže sv. Václav a kněžna sv. Ludmila. Na stěnách je použita nástěnná malba. V chrámové kupoli je malba dvanácti apoštolů pocházející z roku 1983.

Chrám má tři části tvořené předsíní, chrámovou lodí a oltářním prostorem. Nad vchodem do chrámové části je nástěnná malba. Dále je zde vyobrazen archanděl Gabriel a archanděl Michael. Malby archandělů pocházejí z roku 1985.

Střední část, tj. chrámová loď, znázorňuje Zemi. V této části je pestrá výzdoba. Kolem vchodu je nástěnná malba zobrazující sestoupení Ducha Svatého na apoštoly pocházející z roku 1985. Malba v oblouku ústřední části chrámu ukazuje apoštolům rovné slovanské učitele, svátého Cyrila a Metoděje, a uprostřed svátého kníže Vladimíra, který je též považován za apoštolům rovného. Vpředu v apsidě chrámu je znázorněn Duch Svatý v podobě holuba. Dále ve střední části v převislém oblouku chrámu jsou vyobrazeni čtyři evangelisté, sv. Matouš, sv. Marek, sv. Lukáš a sv. Jan. Uprostřed chrámové lodě se nachází ikona sv. Petra a Pavla vyšívaná ve zlatě, která je umístěná na stolu analogion¹²⁰ a byla zhotovena ve Francouzské republice.

¹¹⁸ Res. je zkratka pro respektive.

¹¹⁹ *Pravoslavný kalendář 2000: Ročenka s kalendáři a duchovním čtením*. Praha: Pravoslavné vydavatelství v Praze, 1999, s. 92.

¹²⁰ Analogion nebo analog je přenosný stolek ke čtení evangelia nebo k umístění ikony.

Třetí a poslední částí je oltářní prostor, kde kněz slouží nejdůležitější úkony bohoslužebné. Uprostřed oltářního prostoru je svatý stůl zvaný prestol. Prestol s kovovým obložením je dar z roku 1985 Jeho Svatosti patriarchy Pimena.

Vnitřní zařízení chrámu tvoří bohatý dubový dřevěný ikonostas od malíře F. D. Ťurina, který je umístěn mezi lodí a oltářním prostorem a rozděluje vnitřní prostor stavby. Na prostředních královských dveřích jsou čtyři ikony evangelistů a nade dveřmi je osmiramenný kříž. Zde jsou vyobrazeny po stranách vlevo ikona Ježíše Krista, vpravo ikona Bohorodičky, uprostřed nahoře ikona Poslední večeře a po stranách nahoře jsou ikony svatých Petra a Pavla, Cyrila a Metoděje. V oltářní klenbě je velká nástěnná malba Chvály Matky Boží a dále zobrazení Boha Otce. Okolo z obou stran je vidět malba starozákonných proroků.

Obr. č. 10: Ikonostas s ikonou sv. Petra a Pavla

Zdroj: vlastní foto

7.4 Současnost chrámu

Podle výpisu z katastru nemovitostí vlastnické právo chrámu sv. Petra a Pavla, který leží na parcele č. 1619, ulice Krále Jiřího č. 1040/2b, patří Ruské pravoslavné církvi v České

republike. Ale podle schematismu Pravoslavné církve v českých zemích karlovarský chrám sv. Petra a Pavla patří k české pravoslavné církevní obci v Karlových Varech, resp. ke karlovarskému presbyterátu.¹²¹ Při chrámu stojí budova zastupitelství moskevského patriarchátu, kde je sídlo české pravoslavné církevní obce v Karlových Varech. Sídlem ruské pravoslavné náboženské organizace registrované Ministerstvem kultury České republiky je chrám sv. Petra a Pavla. Dnes je duchovním správcem chrámu prot. Nikolaj Liščeňuk.

Pro turisty je chrám otevřen denně od 9 do 18 hodin, ale bohoslužby, resp. svatá liturgie, se konají jen v neděli a o svátcích vždy od 10 hodin. Bohoslužby jsou v ruském a církevněslovanském jazyce.

¹²¹ *Православний календар 2013: Jubilejná ročenka s kalendárium a duchovným čítaním*. Prešov: Metropolitná rada Pravoslávnej cirkvi na Slovensku, 2012, s. 149.

8 Chrám sv. Mikuláše na Doubské hoře

Pravoslavný chrám sv. Mikuláše najdeme v karlovarských lázeňských lesích na Doubské hoře¹²².

Obr. č. 11: Ikona sv. Mikuláše

Zdroj: vlastní foto

Obr. č. 12: Chrám sv. Mikuláše

Zdroj: vlastní foto

Obr. č. 13: Hlavní vchod

Zdroj: vlastní foto

¹²² Doubská hora (609 m n. m.) se rozkládá 3 kilometry jihozápadně od města Karlovy Vary.

8.1 Původ a historie chrámu

12. července roku 1999 na den sv. Petra a Pavla Jeho Blaženost Dorotej vysvětila základní kámen zamýšlené stavby a 16. listopadu 2000 Jeho Blaženost vladyka Kryštof posvětila již dokončený, ve vší kráse se tyčící chrám zasvěcený svatému Mikulášovi z Myry. Původně bylo zamýšleno vystavět kapli zasvěcenou sv. Petru. Dokonce i během vysvěcení základního kamene místní stavitel rozdával kalendář s budoucí podobou chrámu, kde bylo česky napsáno kaple sv. Petra (viz obr.¹²³ č. 14).

Stavební materiál pro stavbu byl opracován, očíslován a připraven k montáži v dílnách Svatotrojické Sergijevské lavry¹²⁴. Tam byl také zbudován ikonostas a napsány ikony. Základy chrámu postavila místní karlovarská firma a montáž chrámu provedli místní stavbaři.¹²⁵ Vskutku je to krásný příklad dřevěného stavitelství v klasickém pravoslavném stylu.

8.2 Architektura a interiér chrámu

Menší dřevěný pravoslavný kostelík je ve stylu suzdalských kaplí. Chrám s trojbokým presbytářem, který se skládá z opracovaných trámů, je postaven na vysoké podezdívce z betonových kvádrů. Kryt je sedlovou šindelovou střechou s cibulovou bání.

Nad vchodem do chrámu je obraz sv. Mikuláše, nad kterým se tyčí osmiboká věž krytá štípaným šindelem, která je završená jehlancovou střechou s cibulovou bání. Chrám je zakončen pravoslavným křížem. Kolem kaple obíhá stupňovitá zastřešená vyhlídková terasa. Vnitřní zařízení kaple tvoří nádherný unikátní ručně vyřezávaný dřevěný ikonostas a ikony.

¹²³ Obr. je zkratka pro obrázek.

¹²⁴ Svatotrojická Sergijevská lavra, ruský Свято-Троицкая Сергиева Лавра, největší monastýr na území Ruské federace ve městě Sergijev Posad (rusky Сергиев Посад), který byl založen v polovině 14. století Sergijem Radoněžským.

¹²⁵ KARPOWICZ, Jiří. Vysvěcení nové pravoslavné svatyně sv. Nikolaje v Karlových Varech. *Hlas Pravoslavi*. 2001, LVII, č. 1, s. 4.

8.3 Současnost chrámu

V seznamu pravoslavných chrámů České republiky je kostelík evidován jako chrám. Pražská eparchie ho eviduje mezi dalšími čtyřmi registrovanými monastýry.¹²⁶ Představeným chrámu je igumena Nektarie Klavdija Röhmánová. Při slavnostním vysvěcení kostelíka Jeho Blaženost sdělila, že bohoslužby se v chrámu budou konat vždy ve čtvrtek, který je podle pravoslavné tradice dnem sv. Mikuláše, a podle možnosti i o sobotách a ve sváteční dny.

Obr. č. 14: Kalendář se zamýšlenou stavbou na Doubské hoře

Zdroj: *Městská pravoslavná kronika. 1990–2000. Horšovský Týn: Archiv pravoslavné církevní obce v Horšovském Týně*

¹²⁶ *Православний календар 2013: Jubilejná ročenka s kalendáriom a duchovným čítaním*. Prešov: Metropolitná rada Pravoslávnej cirkvi na Slovensku, 2012, s. 154.

9 Chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních

Chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních, který 8. července roku 2012 oslavil sto desáté výročí svého posvěcení, je jedním z mnoha skvostů pravoslavné církevní architektury rozestých po Evropě.¹²⁷

Obr. č. 15: Chrám sv. Vladimíra

Zdroj: vlastní foto

9.1 Původ a historie chrámu

S rozvojem železniční tratě a vzrůstajícím počtem návštěvníků vyznávajících pravoslaví byly budovány pravoslavné kostely kromě Františkových Lázní a Karlových Varů i v Mariánských

¹²⁷ *Pravoslavný kalendář 2002: Ročenka s kalendářem a duchovním čtením.* Praha: Pravoslavné vydavatelství v Praze, 2001, s. 82.

Lázních. Stejně jako v Karlových Varech i zde vedle léčení chtěli hosti mít své duchovní místo. Proto vznikla myšlenka postavit v Mariánských Lázních i pravoslavný chrám.

Ve 30. letech se začínají pravidelně objevovat mezi návštěvníky lázní občané Ruského impéria. Například v roce 1825 Mariánské Lázně navštívilo 44¹²⁸ občanů Ruského impéria z celkového počtu 770¹²⁹ hostů, mezi nimiž byl i kníže Nikolaj Borisovyč Golicyn, který investoval 25 tisíc rublů z pravoslavné sbírky na stavbu katolického kostela Nanebevzetí Panny Marie. Dalšími hosty v tomto období byli známý ukrajinský spisovatel Mykola Hoholj, básníci Nikolaj Michajlovič Jazykov a Ivan Sergejevič Turgeněv.

V 70. letech 19. století vzniká výbor pro stavbu pravoslavného chrámu. První pravoslavné bohoslužebné středisko v Mariánských Lázních vzniklo v roce 1878 v nové radnici.¹³⁰ Rok zahájení bohoslužeb bývá jedněmi uváděn 1874, jinými 1880 nebo 1882.¹³¹ Každoročně byla pro pravoslavné na sezónu pronajata místnost v zadním traktu v přízemí radnice a upravena na kapli. Sem přijížděl sloužit bohoslužby výmarský kněz prot. Vladimír Semenovič Ladinskij. Přenosnou kapli financují ukrajinští hosté, zvláště známý ukrajinský filantrop Nikola Tereščenko¹³², který věnuje 100 rublů na ikonostas a během šesti let 1 200 zlatých na provoz a udržení kaple.¹³³

Blíží se konec 19. století a v západočeských lázních jsou postaveny dva pravoslavné chrámy ve Františkových Lázních a Karlových Varech. Mariánské Lázně jednak považovaly výstavbu vlastního kostela za nezbytný krok ke své světovosti a jednak pro město znamenal obrovskou ekonomickou ztrátu odliv klientely, protože pravoslavní věřící odjížděli na nedělní

¹²⁸ KOBRTSH, Josef. *Liste der Brunnergäste zu Marienbad im Jahre 1825*. Eger: 1825.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Hamelika. *Kostely, kaple a hřbitovy: Pravoslavný kostel sv. Vladimíra v Mariánských Lázních* [online], [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://www.hamelika.cz/pamatky/kostely/ruskost.htm>.

¹³¹ HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, s. 15.

¹³² Nikola Tereščenko, ukrajinsky Нікола Терещенко (1819–1903), podnikatel, sběratel umění, mecenáš, filantrop; pocházel z Hluhova (1708–1764 hlavní město Hejtmanství Ukrajiny), dnes Hluchiv, ukrajinsky Глухів (Ukrajina).

¹³³ *Pravoslavný kalendář 2002: Ročenka s kalendáři a duchovním čtením*. Praha: Pravoslavné vydavatelství v Praze, 2001, s. 83.

bohoslužby do sousedních lázní. Proto dalším pokusem o vybudování chrámu byl rok 1882, kdy vznikl zvláštní výbor pro sbírku na výstavbu pravoslavného chrámu. Do sbírky, která byla úspěšná, se angažoval i zdejší lékař Enoch Henrich Kisch. Během osmi let bylo vybráno z veřejných sbírek 25 tisíc zlatých.¹³⁴ Jenže v roce 1891 soukromá banka, kde byly peníze uloženy, zkrachovala a po její likvidaci zbylo výboru 483 zlatých a 60 krejcarů.¹³⁵

V devadesátých letech 19. století vznikl nový stavební výbor, jehož předsedou byl dr. Jan Kalinczuk.¹³⁶ Ve výboru byli zaměstnáni lékaři Hugo Schlesinger a Enoch Heinrich Kisch. Zde také působil první městský radní Franz Gschihay a pravoslavný kněz prot. Nikolaj Nikolajevič Pisarevskij, který vykonával bohoslužby po o. Ladinském.

15. července 1898 stavební výbor spolu s otcem Nikolajem vybírá pro chrám pozemek v zalesněném svahu Suchého vrchu mezi tehdejšími Petzoldovým hotelem Casino (bývalý Výzkumný ústav balneologický) a anglikánským kostelíkem, sepisuje memorandum a vysílá delegaci k tepelskému opatu s žádostí odprodat a povolit stavbu na vyhlédnuté parcele. Žádosti bylo vyhověno a získaná parcela o velikosti 300 čtverečných sáhů stála 13 500 zlatých.¹³⁷

Do nové uspořádané sbírky na stavbu chrámu přispívali nejen pravoslavní, ale i ostatní hosté a řada místních občanů. Nezávisle na českém výboru vznikají výbory v evropském Sankt-Petěrburgu a ukrajinském Charkově. V roce 1899 bylo shromážděno dostatečné množství peněz a bylo možné započít se stavbou. Základní kámen ke stavbě nového pravoslavného chrámu sv. Vladimíra byl položen 24. července roku 1900 otcem Nikolajem.¹³⁸ Podle svazků mariánskolázeňských novin *Marienbader Zeitung* z roku 1902 samotná stavba

¹³⁴ ŠVANDRLÍK, Richard. Ruský kostel. *Hamelika*. 1973, č. 5. Dostupné z: http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973_05/h73_05.htm.

¹³⁵ HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, s. 15.

¹³⁶ *Mariánskolázeňské listy: Nezávislý týdeník závislý na dobré vůli občanů města*. Mariánské Lázně: Art Gallery Nataly, 2012, XXI, č. 27, s. 7.

¹³⁷ HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, s. 18.

¹³⁸ *Marienbader Tagblatt*: 7. Juli 1902, Nr. 31, s. 1.

byla zahájena 20. září 1900 a dokončena již v červnu 1901.¹³⁹ Jiné zdroje uvádí dokončení a slavnostní posvěcení chrámu 8. července 1902.¹⁴⁰ Chrám vysvětil prot. Aleksej Petrovič Malcev. Třetí pravoslavný chrám v lázeňském trojúhelníku byl vysvěcen na počest svatého apoštolům rovného Volodymyra¹⁴¹ – šířitele pravoslaví v Ukrajině-Rusi. Prvním duchovním správcem chrámu se stal otec Nikolaj Pisarevskij. Chrám sv. Vladimíra byl totiž připsán výnosem sankt-petěrburgské duchovní konzistoře z 16. srpna 1902 pod č. 5176 k pravoslavnému chrámu drážďanskému jakožto jeho filiální chrám.¹⁴²

Chrám prodělal čtyři velké rekonstrukce. První oprava byla za finanční podpory státu, kdy vládl silný komunistický režim, v roce 1956. Opravena byla zchátralá fasáda a střecha chrámu. V roce 1972 státní úřady na opravu zvonice přispěly částkou půl milionu korun. V roce 1973 byly do zvonice umístěny čtyři menší zvony. V polovině 90. let dvacátého století proběhla náročná rekonstrukce maleb interiéru chrámu a generální oprava vnějšího pláště z místní sbírky (přes 1,5 milionu korun), do které přispívali nejen pravoslavní věřící, ale i lázeňští hosté.

Z vlastních prostředků v hodnotě 1,2 milionu korun u příležitosti 110. výročí posvěcení chrámu sv. Vladimíra byla zhotovena nová zvonkohra sestávající ze 14 zvonků, ovládaných elektronicky.¹⁴³ Místní pamětníci zdůrazňují, že sbírka kromě vlastních prostředků byla tvořena i státními penězi. Tuto skutečnost potvrzuje také zpráva v časopise *Hlas Pravoslaví*, kde je uvedeno, že zástupce karlovarského hejtmána Ing. Jiří Červenka věnoval na zhotovení zvonů dárkový šek ve výši 100 tisíc korun českých.¹⁴⁴ 7. července 2012 zvonkohru požehnal nejvyšší představitel Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku

¹³⁹ Hamelika. *Anály: Zajímavosti z novin Marienbader Zeitung 1902* [online], [cit. 2012-10-03]. Dostupné z: http://www.hamelika.cz/analy/m_zeitung1902.htm.

¹⁴⁰ HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, s. 19–20.

¹⁴¹ Sv. Volodymyr (958–1015), ukrajinsky Володимир I Святославич, známý též jako Volodymyr I. Veliký.

¹⁴² Tamtéž, s. 26.

¹⁴³ Tamtéž, s. 31.

¹⁴⁴ Zprávy z domova. *Hlas Pravoslaví*. 2008, LXIII, č. 9, s. 38.

metropolita Kryštof. Instalace proběhla ve dnech 10. – 13. září 2012, ale při bohoslužbách bylo možné slyšet nové zvony poprvé až 16. září 2012.¹⁴⁵

V roce 1998 bylo vyhlášeno výběrové řízení na obsazení funkce duchovního správce církevní obce v Mariánských Lázních. Výběrové řízení vyhrál a biskupa Simeona ve funkci duchovního správce vystřídal místní rodák, prot. Josef Hauzar.¹⁴⁶

9.2 Architektura chrámu

Stavitelem chrámu v Mariánských Lázních byl Gustav Wiedermann z Františkových Lázní, který před tím postavil pravoslavné chrámy ve Františkových Lázních a Karlových Varech. Kostel stavěl podle projektu architekta Nikolaje Vladimíroviče Sultanova (1850–1908) v typickém východním byzantském stylu.

Obr. č. 16: Štuky

Zdroj: vlastní foto

Obr. č. 17: Zadní část chrámu

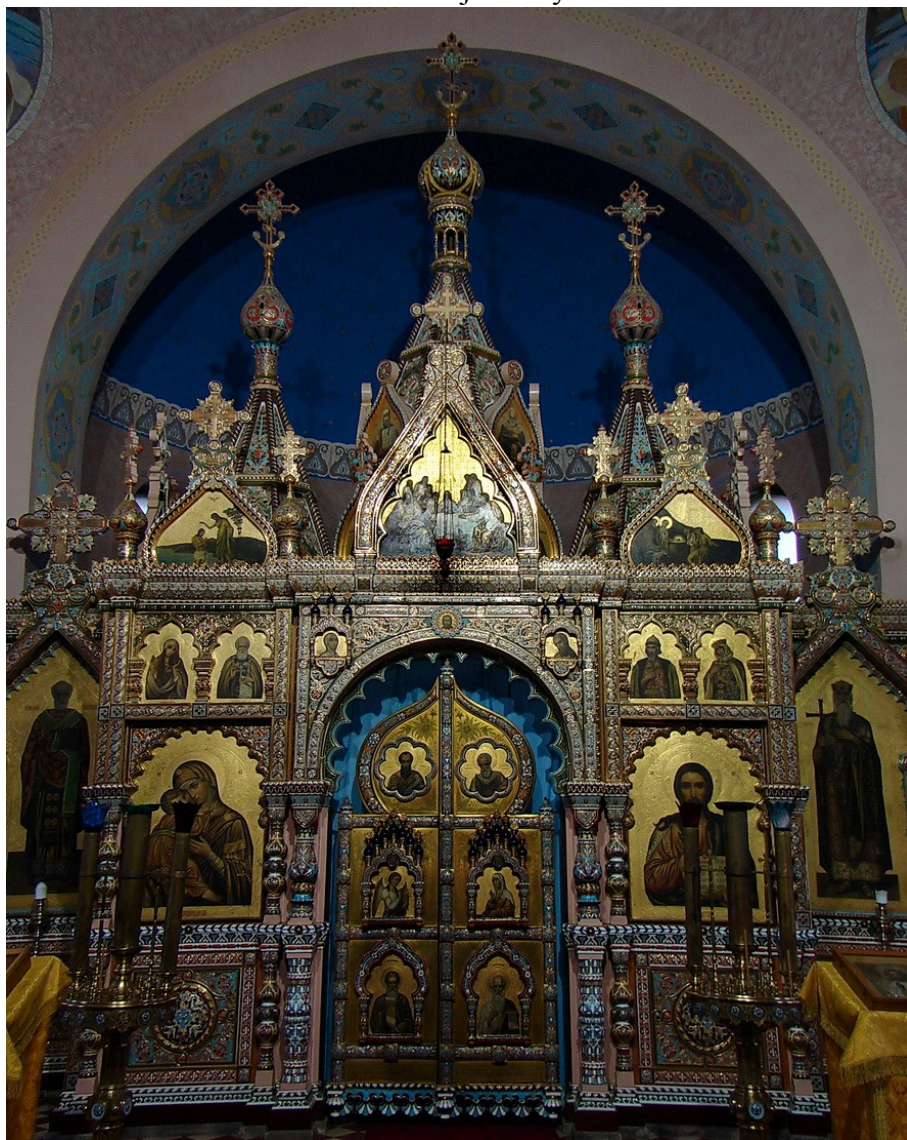
Zdroj: vlastní foto

¹⁴⁵ HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, s. 31.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 31.

Kupole jeho věží bývaly pozlacené a nad vchodem se nacházela zvonkohra, dar hraběte Morozova. Dnes má chrám malou a velkou cibulovitou bání zelené barvy a nad vchodem je zvonice. Měkkost linií stavby je charakteristická pro slovanské pojetí krásy. Kvadratický střed budovy má formu řeckého kříže s třemi polokruhovitými románskými apsidami, které stojí na mohutných žulových kvádrech. Kříž je pozlacený a šestiramenný. Střed budovy přechází nad nižšími apsidami a je uzavřen kopulovitou klenbou. Do chrámu vede dvouramenné schodiště vroubené zdobenou římsou a na stěnách, po obou stranách vchodu, jsou dva kříže a dva obrazy. Po levé straně vchodu je vsazen do zdi mozaikový obraz sv. Olgy a po pravé straně je obraz sv. Vladimíra.

Obrázek č. 18: Majolikový ikonostas

Zdroj: vlastní foto

Kolem červených kabřincových výplní, na žlutých stěnách, kolem oken, vrat a zábradlí chrám zdobí štuky¹⁴⁷ a devět chrámových oken. Nad vraty v půlkruhu je barevné okno zobrazující poprsí patrona chrámu.

9.3 Interiér chrámu

Po vstupu do chrámu na první pohled upoutá keramický ikonostas. Ikonostas ve stylu 17. století vznikl v dílně Společnosti na výrobu porcelánových a fajánsových výrobků M. S. Kuzněcova ve vesnici Kuzněcovo, Tverská gubernie. V dílně vznikly desítky majolikových ikonostasů, z nichž se do dnešní doby dochovalo jen několik. Jeden ikonostas je právě v popisovaném chrámu. Ikonostas je dvouřadový, což značí, že opakuje byzantské vzory. Původně mariánskolázeňský ikonostas nebyl vytvořen pro bohoslužby, ale jako exponát pro mezinárodní soutěž. Totiž v roce 1898 byl z dílny převezen na světovou výstavu do Paříže, kde získal nejvyšší ocenění Grand Prix de France. Zde jej v roce 1900 koupil starosta pravoslavné církve v Mariánských Lázních Petro Rykovsjkyj¹⁴⁸ pro budoucí chrám.

Ikonostas je kvůli nevelkému prostoru chrámu lomený. Každá barva ikonostasu, který je řešen jako pestrobarevný zářivý chrámek s kopulemi a kříži, musela být vypalována za jiné teploty a jednotlivé díly tak byly vypalovány vícekrát. Je bohatě zdoben drahými kovy (zlato, kobalt) a ikony v něm jsou na cínových deskách.¹⁴⁹ Na stojanech vpravo od ikonostasu jsou dvě stříbrné koruny. Zajímavá je ikona všech svatých na pultíku vpravo, na které jsou ve dvanácti čtvercích – měsících – zobrazení všichni svatí, uctívání pravoslavnou církví v té době. Jedná se o stroganovskou práci z 19. století. Po jejím obvodu jsou miniaturní kopie ikon Přesvaté Bohorodice. Uprostřed je obraz Kristovo vzkříšení a kolem něho jsou

¹⁴⁷ Štuk, italsky stucco, je vysoce kvalitní a velmi odolná sádrová omítka nebo plastické ozdoby (reliéfy a římsy) pro úpravu stěn nebo architektonických detailů.

¹⁴⁸ Petro Rykovsjkyj, ukrajinsky Петро Риковський, generálmajor, první starosta pravoslavné církevní obce v Mariánských Lázních, pocházel z města Charkiv.

¹⁴⁹ HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, s. 28–29.

vyobrazeny další církevní svátky. Dále jsou zde kované, emailem zdobené svícny, lustry a korouhve, zlacené bohoslužebné nádoby a kolekce starobylých ikon.¹⁵⁰

Obr. č. 19: Ikona všech svatých

Zdroj: vlastní foto

9.4 Současnost chrámu

Chrám sv. Vladimíra leží v ulici Ruská 9/347 na parcele st. 403 v pravoslavné církevní obci v Mariánských Lázních a je spravován duchovním správcem prot. Josefem Hauzarem. Vlastnické právo k chrámu podle výpisu z katastru nemovitostí je neznámé.

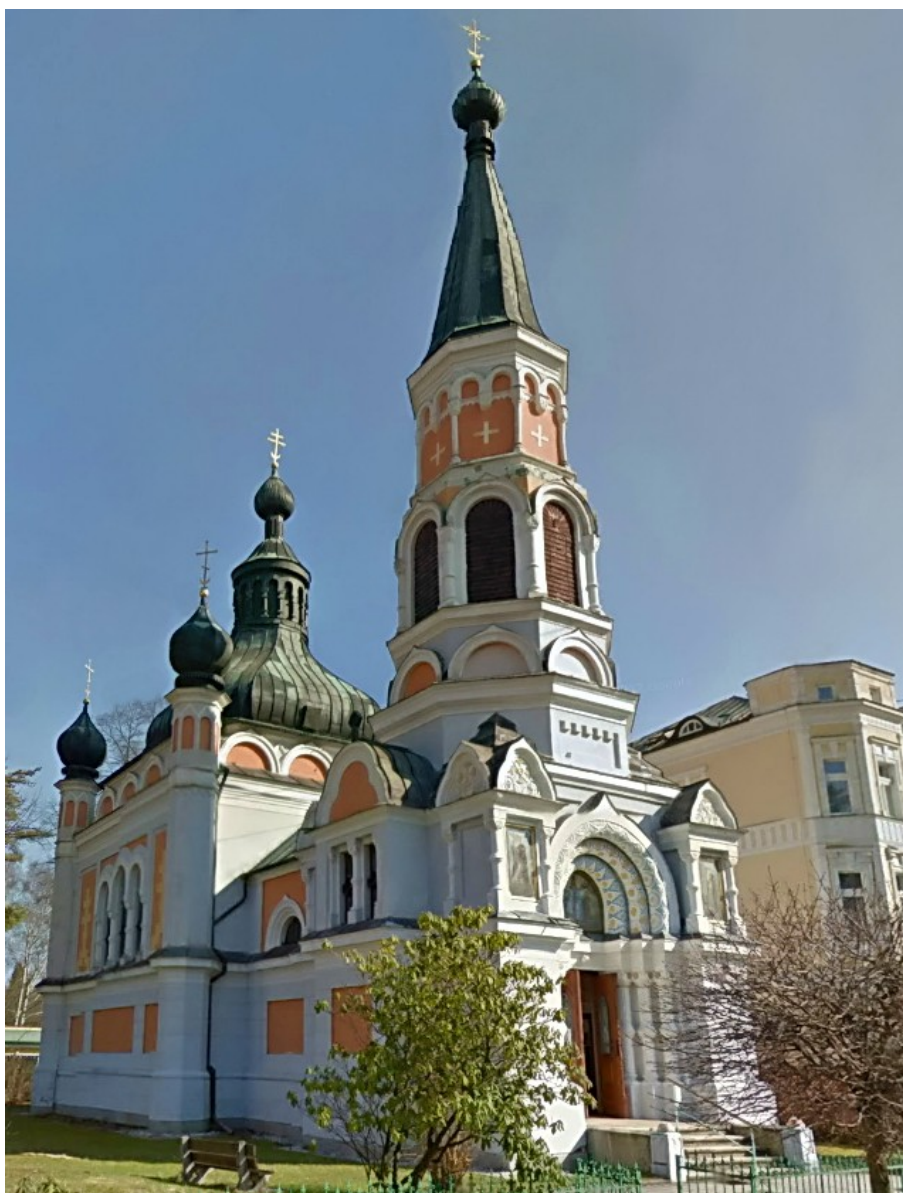
¹⁵⁰ HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, s. 26.

Bohoslužby se zde konají po celý rok, každou neděli v 10 hodin. Kromě svateb, křtin, pohřbů a jiných pravoslavných obřadů se tu konají několikrát za měsíc koncerty duchovní hudby. Účastníky bohoslužeb jsou většinou místní občané, Ukrajinci a Srbové. Mimo tuto dobu (denně mezi 9.00 a 17.00 hodinou) je zde po desítky let nekonečný proud turistů, kteří procházejí za symbolický poplatek 20 korun (1 euro) kostelem v sezónních měsících. V minulosti převažovali sovětsí hosté a dříve i občané Ruského impéria, dnes němečtí hosté a školní zájezdy z Čech.

10 Chrám sv. Olgy ve Františkových Lázních

Chrám svaté kyjivské kněžny Olgy ve Františkových Lázních je nejstarším pravoslavným chrámem na území České republiky a kromě pravoslavných chrámů v Karlových Varech a Mariánských Lázní patří také do skvostů české pravoslavné architektury 19. století.

Obr. č. 20: Chrám sv. Olgy

Zdroj: vlastní foto

10.1 Původ a historie chrámu

Podobně jako v dalších západočeských lázeňských městech, Františkovy Lázně měly pro pravoslavné hosty svůj přenosný a dočasný chrám. V roce 1870 vznikl výbor pro výstavbu pravoslavného chrámu, jehož předsedou byl dr. Friedrich Boschann. Výbor byl tvořen židovskými lázeňskými lékaři, kteří si uvědomovali důležitost zbudování pravoslavného chrámu jak pro místní občany, tak i pro pravoslavné hosty. V roce 1879 výbor koupil parcelu, ale Rusům místo nevonělo, a to v pravém slova smyslu. S pomocí prot. Alexandra Lebeděva byl pozemek prodán. V roce 1880 byla pronajata část staré kolonády Salckwelle a od roku 1881 jsou nepravidelné bohoslužby konány v sále hotelu Gisela. Do uspořádané sbírky, která probíhala několik lázeňských sezón, přispívali nejen hosti z Ruského impéria, ale i pravoslavní Srbové, Řekové, Rumuni, Ukrajinci a Němci. Dnešní chrám byl postaven v letech 1887–1889 stavitelem a starostou Františkových Lázní Gustavem Wiedermannem. Po chrámu sv. Olgy vybudoval již dříve zmíněné pravoslavné chrámy sv. Petra a Pavla v Karlových Varech a sv. Vladimíra v Mariánských Lázních (viz podkapitoly 7.2 a 9.2).

Základní kámen ke stavbě nového pravoslavného kostela sv. Olgy byl položen 13. července roku 1888 o. Ladinským a posvěcení proběhlo 25. června 1889.¹⁵¹ Chrám byl vybudován v klidné části města v ulici mezi divadlem Boženy Němcové a nádražím.

V 90. letech 19. století srbský král Milan I., Alexandar Obrenović navštívil Františkovy Lázně a udělil osobně Gustavu Wiedermannovi za postavení lázeňských chrámů srbský Řád svatého Sávy. Jeden ze zdejších léčivých pramenů, který byl ale znám už od roku 1880, kdy se hledaly prameny pro Císařské lázně, je pojmenován po srbské královně Natalii. Pramen byl zachycen ovšem až v roce 1912. Chrám, včetně půdy asi 13,66 aru (1 366 m²) byl ve vlastnictví výboru pro výstavbu pravoslavného chrámu a od roku 1900 přechází pod správu obce. Od roku 1951 je v jurisdikci pravoslavné církve v Československu. Světové války razantně zasáhly do počtu pravoslavných hostů ve Františkových Lázních. Do roku 1945 se bohoslužby konaly jen během lázeňské sezóny.

¹⁵¹ VOPATRNÝ, Gorazd. *Dědictví Otců: osudy svaté pravoslavné víry na území bývalého Československa*. Praha: Knižní dílna Rubato, 1999, s. 80.

10.2 Architektura chrámu

Chrám postavil františkolázeňský stavitel a starosta Gustav Wiedermann, který stavěl obdobné stavby i v Karlových Varech a Mariánských Lázních. Podle některých zdrojů jako vzor pro stavbu posloužil projekt architekta Alexandra Lavrentěviče Obara, který vystavil v letech 1883–1885 chrám Ikony Matky Boží „Všech žalostných Radost“ v Gračevce (Kryukovo, Moskevsko). Kamenný chrám s třicetimetrou zvonící je postaven ve stylu eklektismu 19. století.

Čtvercovitá loď s kapacitou na 300 lidí tvoří hlavní část chrámu pod baňatou věží. V kupoli chrámu jsou zobrazeni čtyři evangelisté. Jsou to malby na plechu. Strop a kupole chrámu jsou vyzdobeny freskami, které v roce 1975 zhotovili akademičtí malíři z Karlových Varů Milan Kraus a Jan Samec. Stěny jsou vyloženy různobarevnými cihlami. Římsy a sloupy jsou vyrobeny ze světle žlutého pískovce. Nad vchodem jsou ikony psané zlatým pozadím na mramoru. Po levé straně je to ikona sv. Vladimíra a po pravé straně ikona sv. Olgy.

10.3 Interiér chrámu

I když v pravoslavných chrámech se stojí a v chrámech s dávnou tradicí najdeme jen při stěnách nanejvýš boční sedadla, v chrámě sv. Olgy hned při vstupu obrátíme své zraky na židle, které stojí v řadách po stranách u stěn.

Dále zde jsou dvě velké ikony ozdobené dřevěným rámem v podobě cibulkovitých kupolí věže. Zcela vlevo od ikonostasu v levém postranním kivotu¹⁵² je ikona Narození Krista, ale zajímavější je pravý podlahový kivot, kde je napodobenina obrazu Kristus na kříži¹⁵³. Původní dílo totiž namaloval slavný malíř Diego Velázquez¹⁵⁴. Obraz je zajímavý pro pravoslavné tím, že umělec znázornil nástroj Kristova umučení v podobě čtyř hřebů, místo

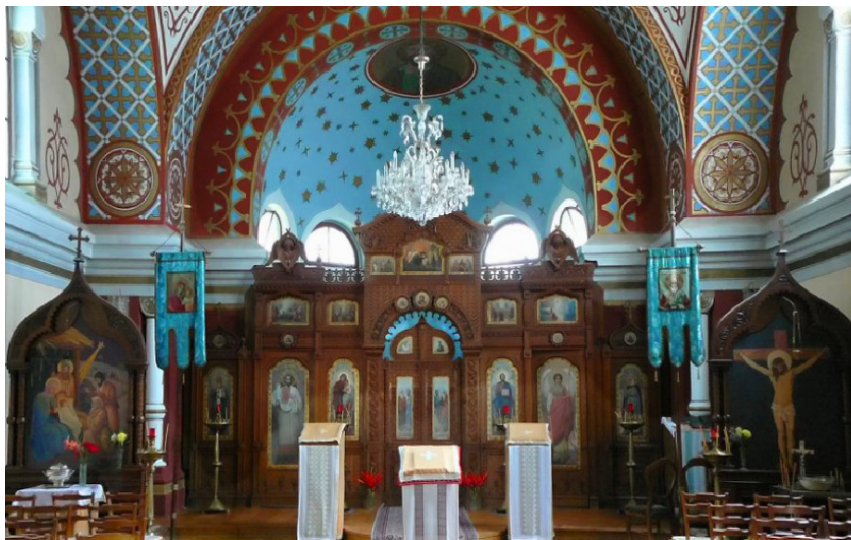
¹⁵² Kivot nebo kiot, řecky προσκυνητρία, vzniklo od κιβωτός, což v překladu znamená krabice, archa; ozdobná prosklená skříňka nebo šuplík, kde ve je umístěna ikona, zpravidla dřevěná.

¹⁵³ Originální Velázquezův Kristus na kříži, španělsky Cristo crucificado (1632), se nachází v národním Muzeu Prado v Madridě.

¹⁵⁴ Diego Rodríguez de Silva y Velázquez (6. 6. 1599 – 6. 8. 1688) španělský malíř, především portrétní malby.

tradičních třech hřebů, které symbolizují katolickou církev. Uprostřed chrámové lodě na analogionu se nachází ikona sv. Olgy, již je chrám zasvěcen. Ikony v chrámu pocházejí z velké části z 18. století. Jsou to dary věřících z různých koutů světa – Řecka, Srbska, Bulharska. Dřevěný ikonostas byl zhotoven v 19. století v Sankt-Petěrburgu.

Obr. č. 21: Ikonostas

Zdroj: jer. Metoděj Vít Kout

Obr. č. 22: Královské dveře

Zdroj: jer. Metoděj Vít Kout

10.4 Současnost chrámu

Od roku 2011 působí ve funkci duchovního jer. Metoděj Vít Kout. Podle výpisu z katastru nemovitostí vlastnické právo na chrám sv. Olgy, který stojí na parcele st. 200 (č. 165) o výměře 280 m², ulice Kollárova 8/165, náleží pravoslavné církevní obci ve Františkových Lázních. Chrám v minulosti navštívilo několik nejvyšších představitelů světových pravoslavných církví – bulharský patriarcha a finský metropolita Leo.

Bohoslužby se konají pravidelně v českém a církevněslovanském jazyce, a to vždy ve středu v 18.30, v sobotu v 17.30 a v neděli v 10 hodin. Kromě nedělní sv. liturgie se zde koná sv. liturgie předem posvěcených darů vždy v pátek v 8.30 hodin. Navštěvuje jej nejen mnoho Čechů, ale také Srbové, Ukrajinci, Němci, Rumuni a jeho obliba mezi věřícími tak stále stoupá.

11 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokusil o zmapování českých pravoslavných staveb v západních Čechách. Nejprve jsem psal o historii vzniku pravoslavných chrámů a jejich architektuře, dále o slohu a vnitřním složení pravoslavných chrámů obecně. Poté jsem popsal schematismus pravoslaví v České republice, se zřetelem na Západočeský kraj a pak jsem se zaměřil na konkrétní pravoslavné stavby v západních Čechách.

V západních Čechách je 18 pravoslavných církevních obcí. Pravidelné pravoslavné bohoslužby se slouží celkem v 25 chrámech. Většinou jsou to stavby adaptované pro pravoslavné účely nebo jsou pronajímány. První stavba pro potřeby pravoslavných byla získána v roce 1862 a v roce 1867 karlovarský stavitel Gustav Hein postavil první pravoslavnou budovu v Karlových Varech.

Materiál pro svou práci jsem získával ze státních okresních archivů a místních pravoslavných kronik, z odborné literatury, z náboženských časopisů, z církevních kalendářů a jiných periodik, které vydávají samotné pravoslavné obce, dále prostřednictvím elektronických a tištěných materiálů. Bohužel některé archivy místních pravoslavných obcí jsou zničené nebo existují, ale jsou neúplné a získané informace jsou tak ne vždy zcela ověřitelné. V mnohých pramenech jsem narazil jen na občasné zmínky o pravoslavných stavbách v západních Čechách. Zásadním problémem, se kterým jsem se setkal, byly prameny, které jsou k dispozici většinou jen cizojazyčně, především ve slovenštině, němčině a ruštině. Setkal jsem se ale s ochotou místních duchovních správců pravoslavných církevních obcí, kteří mi pomohli osvětlit konkrétní problémy, týkající se pravoslavných staveb v západních Čechách.

Pro českou společnost je pravoslavná stavba místem pravidelného setkávání různých národů a odlišných kultur u společné bohoslužby. Ale pravoslaví nás spojuje v jeden živý organizmus, který je schopný odolávat útokům ateistů a bezpráví, který usiluje o náboženskou toleranci a světový mír. Již dávno česká pravoslavná církev není malou místní církví, tvořící v představách veřejnosti jen vymírající skupinu reemigrantů z ukrajinské Volyně a emigrantů východní Evropy z 90. let 20. století. Dnes pravoslaví objevuje čím dál tím víc Čechů a díky obětavému působení kněží je i více přístupujících ke svátosti křtu. Prozatím není možné

jednoznačně odpovědět na otázku, jestli pro další generace bude zachované české pravoslaví, ale věřím, že v blízké budoucnosti v České republice pravoslaví bude více spojeno s českým jazykem v duchu cyrilometodějské tradice. Pevně věřím, že cíl práce přiblížit ucelený přehled pravoslavných staveb v západních Čechách byl naplněn a popsána informace bude přínosem nejen těm, kteří se odborně zabývají českým pravoslavím, ale i všem zájemcům z řad široké veřejnosti.

Resumé

Pravoslavné chrámové stavby na území západních Čech Orthodox Church buildings in the territory of West Bohemia

Alexandr Martinec

Bakalářská práce podává základní přehled o pravoslavných stavbách v západních Čechách. Vzhledem k omezenému rozsahu práce je problematika zaměřena pouze na vybrané pravoslavné chrámy.

Práce je rozdělena do jedenácti kapitol, které se dále člení na podkapitoly. Popisuje historii staveb, architekturu, interiér chrámů a současný stav. První stavbou, kterou církev získala, byla modlitebna, kterou v roce 1867 pro potřeby pravoslavných postavil karlovarský stavitel Gustav Hein. Chrám sv. Olgy ve Františkových Lázních byl dokončen již roku 1889. Chrám sv. Petra a Pavla v Karlových Varech byl postaven v roce 1897. Chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních byl vybudován v roce 1902. Jsou to jediné chrámy v západních Čechách vybudované od základů pravoslavnou církví.

Práce je určena široké veřejnosti a všem zájemcům o pravoslaví.

Summary

Pravoslavné chrámové stavby na území západních Čech Orthodox Church buildings in the territory of West Bohemia

Alexandr Martinec

The project provides a basic overview of orthodox buildings in Westbohemia. Considering the limited immensity of work, the topic is focused on selected orthodox churches only.

The project is divided into 11 chapters that break down into subchapters then. It describes the history of buildings, architecture, the interior of churches and the present state. The first building the Church acquired was the house of prayer that was built for needs of the orthodox by the builder Gustav Hein from Karlovy Vary in 1867. The St. Olga's Church in Františkovy Lázně has been built already in 1889. The Church Ss. Peter and Paul's in Karlovy Vary has been built in 1897. The St. Vladimir's Church in Mariánských Lázních has been built in 1902. They are the only churches in Westbohemia from the scratch by the Orthodox Church.

This work is meant for the general public and those interested in orthodoxy.

Резюме

Pravoslavné chrámové stavby na území západních Čech **Православні храмові будови на території західної Чехії** **Олександр Мартинець**

У бакалаврській праці подаються основи для орієнтації в православних будовах в західній Чехії. У зв'язку з обмеженим об'ємом праці дана проблематика стосується тільки вибраних православних храмів.

Праця має одинадцять розділів, які поділяються на підрозділи, в яких подається історія виникнення, архітектура, інтер'єр храмів та їх сучасний стан. З'ясовано, що першою будовою, яку отримали православні була молитовня в Карлових Варах. Її збудував карловарський будівельник Густав Гейн в 1867 році. Храм св. Ольги у Франтішкових Лазнях збудували в 1889 році. Храм св. Петра і Павла в Карлових Варах повністю добудували в 1897 році. В 1902 році було завершено будівництво храму св. Володимира в Мар'янських Лазнях. Це є єдині храми в західній Чехії, побудовані православною церквою для своїх вірян.

Праця призначена для широкого кола читачів та всіх, хто цікавиться православною тематикою.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv Pravoslavné církevní obce v Horšovském Týně (1990–2000).

Státní okresní archiv Cheb; fond AM Cheb (1266–1945).

Státní okresní archiv Karlovy Vary; fond AM Karlovy Vary (1465–1945).

Státní okresní archiv Rokycany; fond AM Rokycany (1836–1907).

Státní okresní archiv Rokycany; fond AM Rokycany (1907–1918).

Státní okresní archiv Rokycany; fond AM Rokycany (1919–1937).

Státní okresní archiv Rokycany; fond MěÚ Rokycany (2003–2004).

Státní okresní archiv Rokycany; fond MěÚ Rokycany (2008).

Tištěné prameny

BAKOŠOVÁ, Júlia. *Pravoslavné Tachovsko*. Tachov: Pravoslavná církevní obec v Halži, 2012, 14 s.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Minulostí Plzně a Plzeňska III*. Plzeň: 1960, 274 s., [120] s. obr. příl.

HAUZAR, Josef a Eduard NEUPAUER. *Pravoslavný chrám sv. Vladimíra v Mariánských Lázních*. Mariánské Lázně: Pravoslavná církevní obec v Mariánských Lázních, 2012, 32 s. ISBN 978-80-260-2570-2.

PAICHL, Přemysl. *Průvodce Plzeň* [online], [cit. 2012-10-04]. Dostupné z: <http://www.paichl.cz/paichl/knihy/Pruvodce.htm>

PODLAHA, Antonín. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Rokycanském*. Praha: Archaeologická kommise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900, 177 s. Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, sv. 9.

PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království českého. Řada první. Díl IV. Vikariáty: Kolínský a Rokycanský*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1910, 320 s. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v království Českém.

Pravoslavný kalendář 2000: Ročenka s kalendáři a duchovním čtením. Praha: Pravoslavné vydavatelství v Praze, 1999, s. 92. ISBN 80-901661-6-4.

Pravoslavný kalendář 2002: Ročenka s kalendáři a duchovním čtením. Praha: Pravoslavné vydavatelství v Praze, 2001, s. 82. ISBN 80-901661-6-5.

Pravoslavný kalendář: Cyrilometodějský pravoslavný kalendář na rok 1994. Olomouc: Úřad Eparchiální rady olomoucko-brněnské eparchie, 1993, 132 s. (136). ISBN 80-901661-2-1.

Православний календар 2013: Jubilejná ročenka s kalendáři a duchovním čtením. Prešov: Metropolitná rada Pravoslávnej cirkvi na Slovensku, 2012, 149 s. ISBN 978-80-969437-9-1.

Pravoslávny katechizmus. 3. vyd. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2001, 197 s. ISBN 80-8068-040-X.

STĚPANOVÁ, Ludmila a Zdeňka VYCHODILOVÁ. *Reálie ruské pravoslavné církve*. 2., přepracované vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, 91 s. ISBN 80-244-0658-6.

STŘÍBRNÝ, Pavel. *Františkovy Lázně*. Praha: ČSTK-Pressfoto, 1991, 30 s., [2] s. obr. příl. ISBN 80-7046-034-2.

ВОЛОКТИНА, Татьяна. *Власть и церковь в Восточной Европе. 1944–1953: документы российских архивов*. Москва: РОССПЭН, 2009, 887 s. ISBN 978-582-4312-454.

Periodika

Rokycanský deník 1997

Mariánskolázeňské listy 2012

Hamelika 1973

Hlas pravoslaví 1997, 2001, 2004, 2008, 2012

Literatura

FOLTÝN, Dušan a Pavel VLČEK. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, 778 s. ISBN 80-859-8317-6.

GNIRS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad: (Prag 1933)*. München: Oldenbourg, 1996, VIII, 262 s., [120] s. obr. příl. Handbuch der sudetendeutschen Kulturgeschichte. ISBN 34-865-6170-7.

GRINS, Anton. *Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in dem Bezirke Karlsbad*. Praha: 1933, 262 s.

GRIGORIČ, Vladimír. *Pravoslavná Církev ve státě Československém: historicko-kanonické pojednání o Pravoslavné Církvi v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jakož i na Slovensku a Podkarpatské Rusi v přítomné době, s připojením některých dat o Pravoslaví v dějinách národa československého a karpatoruského*. 2 dopl. vyd. Josefov: Nákladem Vladislava Čerycha, 1928, 176 s.

HOFMAN, Karel. *Kostel Panny Marie Sněžné v Rokycanech*. Rokycany: Karel Hofman, 1991, 35 s.

HOFMAN, Karel. *Staré rokycanské domy. IV*. Rokycany: Městská knihovna, 1998, 55 s.

KRASNY, Piotr. *Architektura cerkiewna na ziemiach ruskich Rzeczypospolitej: 1596–1914*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas“, 2003, 429 s. ISBN 83-242-0361-3

MAREK, Pavel a Martin LUPČO. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslaví v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860–1992*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2012, 591 s., [32] s. obr. příl. ISBN 978-80-7325-293-9.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech 3: P–Š*. Praha: Academia, 1980, 538 s.

POKORNÝ, Petr a Ulrich HECKEL. *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013, 840 s. Teologie. ISBN 978-80-7429-186-9.

ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Lidové noviny, 1996, 558 s. Dějiny států. ISBN 80-710-6216-2.

TERTULLIANUS, Quintus Septimus. *Tertullians sämtliche Schriften*. [online]. Překlad Heinrich KELLNER. Köln: M. Dumont-Schauberg, 1882, 558 s., [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: <http://www.unifr.ch/bkv/buch81.htm>

TERTULLIANUS, Quintus Septimus. *Apologetische, Dogmatische und Montanistische Schriften* [online]. Překlad Heinrich KELLNER. Kempten & München: Josef Kösel, 1915, 559 s., [cit. 2012-09-04]. Dostupné z: <http://www.unifr.ch/bkv/buch35.htm>

VLČEK, Pavel, FOLTÝN, Dušan a SOMMER, Petr. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. 782 s. ISBN 80-85983-17-6.

VOPATRNÝ, Gorazd. *Dědictví Otců: osudy svaté pravoslavné víry na území bývalého Československa*. Praha: Knižní dílna Rubato, 1999, 167 s. ISBN 80-902256-1-6

VOPATRNÝ, Gorazd. *Pravoslavná církev v Československu v letech 1945–1951*. Brno: 3K, 1998, 126 s. Pontes pragenses, sv. 9. ISBN 80-902-2808-9.

ZEMAN, Lubomír. *Karlovarský Westend: vilová architektura v Karlových Varech = Das Karlsbader Westend = The Westend of Karlsbad = Karlovarskij Vestend*. Karlovy Vary: Karlovarské muzeum, 1998, 276 s. Dějiny a příroda Karlovarska. ISBN 80-238-4494-6.

Slovníky

BUNGANIČ, Peter. *Slovensko-ukrajinský slovník: Словацько-український словник*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985, 688 s. ISBN 67-526-85.

KURIMSKÝ, Andrej a Růžena ŠIŠKOVÁ. *Ukrajinsko-český slovník*. Praha: Academia, 1994-1996, 2 v. ISBN 80-200-0174-3.

Internetové zdroje

Hamelika. *Anály: Zajímavosti z novin Marienbader Zeitung 1902* [online], [cit. 2012-10-03]. Dostupné z: http://www.hamelika.cz/analy/m_zeitung1902.htm.

Hamelika. *Kostely, kaple a hřbitovy: Pravoslavný kostel sv. Vladimíra v Mariánských Lázních* [online], [cit. 2013-02-06]. Dostupné z: <http://www.hamelika.cz/pamatky/kostely/ruskost.htm>.

Карловы Вары. *Православная церковь: О Православной церкви в Карловых Варах* [online], [cit. 2013-01-06]. Dostupné z: <http://vary.ru/about/church>.

Семья России: Автономная некоммерческая организация. *Святые женщины России: сестрам милосердия посвящается* [online], [cit. 2013-01-06]. Dostupné z: <http://semyarossii.ru/konkurs-qsemya-osnova-gosudarstva/ii-konkurs-2012/luchshie-raboty-v-avtorskoj-redakczii/item/421-421-святые-женщины-россии-сестрам-милосердия-посвящается.html>.

Seznam příloh

Obr. č. 1: Vnitřní schéma chrámu.....	14
Obr. č. 2: Chrám sv. Anny v Plzni.....	20
Obr. č. 3: Věže ze severní strany, uprostřed je socha sv. Anny vyučující Pannu Marii.....	23
Obr. č. 4: Ikonostas.....	24
Obr. č. 5: Chrám Nejsvětější Trojice v Rokycanech.....	25
Obr. č. 6: Modrý ikonostas (2003).....	30
Obr. č. 7: Zlatý ikonostas (2012).....	30
Obr. č. 8: Modlitebna v Karlových Varech.....	35
Obr. č. 9: Chrám sv. Petra a Pavla v Karlových Varech.....	38
Obr. č. 10: Ikonostas s ikonou sv. Petra a Pavla.....	43
Obr. č. 11: Ikona sv. Mikuláše.....	45
Obr. č. 12: Chrám sv. Mikuláše	45
Obr. č. 13: Hlavní vchod	45
Obr. č. 14: Kalendář se zamýšlenou stavbou na Doubské hoře.....	47
Obr. č. 15: Chrám sv. Vladimíra.....	48
Obr. č. 16: Štuky.....	52
Obr. č. 17: Zadní část chrámu.....	52
Obr. č. 18: Majolikový ikonostas.....	53
Obr. č. 19: Ikona Všetech Svatých.....	55
Obr. č. 20: Chrám sv. Olgy.....	57
Obr. č. 21: Ikonostas.....	60
Obr. č. 22: Královské dveře.....	60
Obr. č. 23: Ikonostas a lustr chrámu sv. Mikuláše.....	73
Obr. č. 24: Ikonostas a vnitřní zařízení chrámu sv. Mikuláše.....	73
Tabulka č. 1: Počty osob hlásících se k pravoslavné církvi.....	74
Tabulka č. 2: Seznam staveb používaných pravoslavnou církví v Západních Čechách.....	75

Přílohy

Obr. č. 23: Ikonostas a lustr chrámu sv. Mikuláše

Zdroj: vlastní foto

Obr. č. 24: Ikonostas a vnitřní zařízení chrámu sv. Mikuláše

Zdroj: vlastní foto

Tabulka č. 1: Počty osob hlásících se k pravoslavné církvi - k 26. 3. 2011

Území - kraj, okres	Pravoslavná církev v českých zemích
Karlovarský kraj	895
Plzeňský kraj	1535
Cheb	418
Karlovy Vary	323
Plzeň-město	801
Rokycany	106

Zdroj: ČSÚ

Tabulka č. 2: Seznam staveb používaných pravoslavnou církví v západních Čechách

Území - obec, okres	Název ¹⁵⁵
Branka u Tachova	kaple Zesnutí Přesvaté Bohorodice
Domažlice	chrám U Svatých
Doubská Hora	monastýr sv. Mikuláše
Františkovy Lázně	chrám sv. Olgy
Halže	chrám Narození Jána Křtitele
Horšovský Týn	kaple sv. Mikuláše
Cheb	chrám sv. Václava
Karlovy Vary	chrám sv. Petra a Pavla
Kejšovice	chrám sv. Martina
Klatovy	kostel sv. Mikuláše
Lesná	chrám sv. Mikuláše
Loučky	monastýr sv. Václava a sv. Ludmily
Mariánské Lázně	chrám sv. Vladimíra
Milíře	chrám sv. Petra a Pavla
Mokřina	kaple Narození přesvaté Bohorodice (kostelík)
Mokřiny u Aše	chrám sv. Cyrila a Metoděje
Obora u Tachova	kaple Narození Přesvaté Bohorodice
Plzeň	chrám sv. Anny
Polžice	kaple sv. Petra a Pavla
Popovice (Teplá)	kaple sv. Václava
Rokycany	chrám Nejsvětější Trojice
Sokolov	chrám Nejsvětější Trojice
Tachov	chrám sv. Magdaleny
Teplá u Toužimi	kaple Zesnutí přesvaté Bohorodice na kopečku
Těšov	monastýr Proměnění Páně (kaple na hoře Tábor)

Zdroj: Ministerstvo kultury

¹⁵⁵ Tučně jsou označené stavby částečně adaptované pro pravoslavné použití, které nemají ikonostas.